

Umjetnost Ivana Kožarića kao poticaj u nastavi Likovne kulture

Dragun, Antonia

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:560637>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-01**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij (jednopedmetni)

Antonia Dragun

**Umjetnost Ivana Kožarića kao poticaj u nastavi
Likovne kulture**

Diplomski rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij (jednopedmetni)

Umjetnost Ivana Kožarića kao poticaj u nastavi Likovne kulture

Diplomski rad

Student/ica:

Antonia Dragun

Mentor/ica:

izv. prof. dr. art. Marina Đira

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Antonia Dragun**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Umjetnost Ivana Kožarića kao poticaj u nastavi Likovne kulture** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 14. rujna 2023.

SAŽETAK

U ovom diplomskom radu provedeno je istraživanje vezano za umjetnika Ivana Kožarića koje uključuje teorijsko istraživanje njegovog umjetničkog rada i praktično istraživanje vezano za primjenu njegovih umjetničkih djela kao poticaja u nastavi Likovne kulture u razrednoj nastavi. U skladu s time rad se sastoji od dva dijela, teorijskog i praktičnog. Teorijsko istraživanje odnosi se na okolnosti u kojima se Kožarić razvija i djeluje, životopis umjetnika, stvaralačke faze njegovog umjetničkog djelovanja po desetljećima, analizu odabranih djela, istraživanje Kožarića kao poticaja drugim umjetnicima i razmatranje mogućnosti primjene njegovih djela u odgojno-obrazovnom kontekstu.

Praktični dio odnosi se na opis provedenog praktičnog istraživanja zajedno s učenicima u razrednoj nastavi koje uključuje osmišljavanje likovnih aktivnosti za učenike inspiriranih Kožarićevim umjetničkim djelima, provedbu tih aktivnosti s učenicima na nastavi Likovne kulture i osvrt na provedeno s uključenom interpretacijom učeničkih likovnih radova.

Cilj praktičnog, pa i cjelokupnog istraživanja bio je istražiti važnost djelovanja Ivana Kožarića na teorijski i likovno praktični način te istražiti mogućnosti uvođenja njegove umjetnosti u nastavu Likovne kulture osmišljavanjem i realizacijom nastavnih satova na tu temu.

KLJUČNE RIJEČI: Ivan Kožarić, umjetnost, Likovna kultura, kiparstvo, Gorgona

SUMMARY – The art of Ivan Kožarić as an inspiration in the Art class

In this diploma thesis, a research related to the artist Ivan Kožarić includes a theoretical research of his artistic work and a practical research related to the application of his works of art as an inspiration in the Art class in the classroom. Accordingly, the paper consists of two parts, theoretical and practical. The theoretical research refers to the circumstances in which he develops and works, the biography of the artist, the creative phases of his artistic activity by decades, the analysis of selected works, his encouragement to other artists, and Kožarić in an educational context.

The practical part refers to the description of the practical research carried out together with the students in class, which includes the design of art activities for students inspired by Kožarić's works of art, the implementation of these activities with the students in the Art class, and a review of the conducted with the included interpretation of the students' art works.

The aim of the practical and overall research was to investigate the importance of Ivan Kožarić's work in a theoretical and artistic practical way, and to explore the possibilities of introducing his art into the teaching of Art class by designing and implementing lessons on that topic.

KEY WORDS: Ivan Kožarić, art, Art class, sculpture, Gorgona

Sadržaj

1. UVOD	1
2. OKOLNOSTI U KOJIMA SE RAZVIJA I DJELUJE IVAN KOŽARIĆ	2
3. ŽIVOTOPIS IVANA KOŽARIĆA	6
4. STVARALAČKE FAZE KOŽARIĆEVOG UMJETNIČKOG DJELOVANJA PO DESETLJEĆIMA.....	9
4.1. 1940-e i 1950-e godine	9
4.2. 1960-e i 1970-e godine	10
4.3. 1980-e i 1990-e godine	12
4.4. 2000-e i 2010-e godine	14
5. ANALIZA ODABRANIH DJELA.....	16
6. IVAN KOŽARIĆ KAO POTICAJ DRUGIM UMJETNICIMA	20
7. KOŽARIĆ U ODGOJNO-OBRAZOVNOM KONTEKSTU	24
8. PRAKTIČNO ISTRAŽIVANJE.....	26
8.1. Istraživanje u prvom razredu	27
8.2. Istraživanje u drugom razredu	29
8.4. Istraživanje u četvrtom razredu	33
9. RASPRAVA	36
10. ZAKLJUČAK	38
POPIS LITERATURE	39
POPIS SLIKA	42
ŽIVOTOPIS	44
PRILOZI.....	45
PISANA PRIPREMA ZA NASTAVU LIKOVNE KULTURE – 1. razred	45
PISANA PRIPREMA ZA NASTAVU LIKOVNE KULTURE – 2. razred	49
PISANA PRIPREMA ZA NASTAVU LIKOVNE KULTURE – 3. razred	53

PISANA PRIPREMA ZA NASTAVU LIKOVNE KULTURE – 4. razred	57
---	-----------

1. UVOD

Ivan Kožarić je poznati hrvatski kipar čije se plodno umjetničko djelovanje protezalo na drugu polovicu 20. stoljeća i 21. stoljeće. Istovremeno je bio veliki individualac, ali i umjetnik koji je pratio suvremene trendove. U prilog tome dovoljno je istaknuti da je svojedobno bio član poznate umjetničke skupine Gorgona koja, baš poput Kožarića, zaslužuje svoje važno mjesto u povijesti hrvatske umjetnosti 20. stoljeća. Od početka svoje umjetničke karijere Kožarić je pokazivao odmak od tradicionalnog kiparstva, preispitujući česte promjene u svom kiparskom izričaju. U svojim radovima pristupao je konceptualizmu, stvarajući čiste, pojednostavljene apstraktne i simboličke forme. Osim skulptura većih dimenzija stvarao je i manje kiparske forme kojima je propitkivao i stvarao novi odnos prostora i volumena, dajući skulpturi novo značenje.

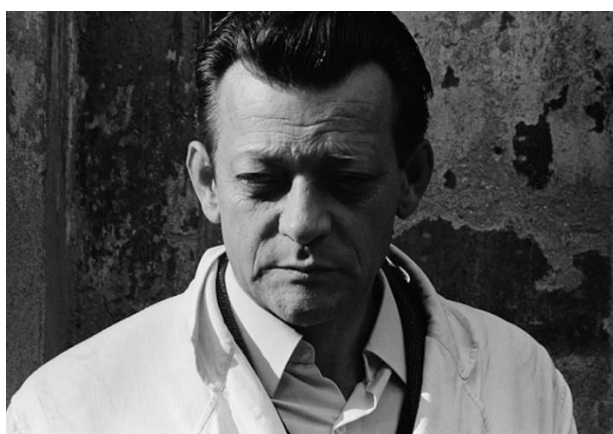
S obzirom na ovih nekoliko natuknica navedenih na samome početku do izražaja dolazi koliko je Kožarić kao kipar bio raznovrstan, a ta je raznovrsnost nešto što itekako može biti poticajno u odgojno-obrazovnom kontekstu. Zato je i odabran kao tema ovog diplomskog rada, kako bi se posredstvom njegove umjetnosti istražile neke mogućnosti u pristupu nastavi Likovne kulture u razrednoj nastavi.

Tako zamišljen diplomski rad sastoji se od dva dijela. Prvi dio se odnosi na teorijsko istraživanje kojim se dokumentira život Ivana Kožarića, uključujući njegove stvaralačke faze, analize odabranih djela i primjere kod kojih do izražaja dolazi koliko je Kožarić još za života poticajno djelovao na druge umjetnike. Teorijskom dijelu pripada i poglavlje kojim se izdvajaju osnovne karakteristike Kožarićevog umjetničkog djelovanja te ih se povezuje s ciljevima i ishodima Likovne kulture kao nastavnog predmeta u osnovnoj školi.

Drugi dio diplomskog rada odnosi se na praktično istraživanje u kojemu su Kožarićeva djela poslužila kao poticaj likovnim aktivnostima s učenicima u razrednoj nastavi. Praktično istraživanje prema tome uključuje osmišljavanje likovnih aktivnosti potaknutih teorijskim istraživanjem, realizaciju tih aktivnosti u razredu, interpretaciju likovnih radova učenika kao materijalnih rezultata tih aktivnosti i refleksiju na vlastitu realizaciju.

2. OKOLNOSTI U KOJIMA SE RAZVIJA I DJELUJE IVAN KOŽARIĆ

Ivan Kožarić, poznati hrvatski kipar, stvarao je tijekom dugog razdoblja, od četrdesetih godina 20. stoljeća pa praktički do svoje smrti 2020. godine te je vrijeme u kojem je djelovao obilježeno različitim okolnostima koje su na njega utjecale. Penezić (2004) piše da je Kožarićevo ključno formativno razdoblje bilo ono četrdesetih i pedesetih godina (iako se, kao umjetnik, nikada ne prestaje razvijati), s naglaskom na pedesetim godinama u kojima je njegov umjetnički razvoj bio možda najdinamičniji, dok je šezdesetih i sedamdesetih njegova umjetnička afirmacija konačno očvrstnula i to su godine u kojima stvara najviše do tada, a taj će tempo zadržati i u godinama koje dolaze.

Slika 1. Fotografija Ivana Kožarića iz mlađih dana.¹

Pedesete godine, ujedno i godine u kojima Kožarić prvi puta samostalno izlaže, u hrvatskoj su umjetnosti obilježene „nizom prijelomnih događaja i poticajnih inicijativa“, kako piše Penezić (2004). Među njima spominje Krležin ljubljanski govor, manifestni istup grupe EXAT 51 o sintezi likovnih umjetnosti, pojavu generacije mladih pisaca krugovaša, osnivanje Gavellina Zagrebačkog dramskog kazališta, pokretanje Dubrovačkih ljetnih igara i Zagrebačke škole crtanog filma.

¹ Preminuo veliki kipar i akademik Ivan Kožarić. (15.11.2020.). *Telegram*.
<https://www.telegram.hr/kultura/preminuo-veliki-kipar-i-akademik-ivan-kozaric/>

Slika 2. Izložba EXAT 51 (Kristl, Picelj, Rašica, Srnec), Društvo arhitekata Hrvatske, Zagreb, 1953.²

Ovo je i vrijeme procvata grafičkog i produkt-dizajna, zlatno doba hrvatskog filma, stvaranje Muzičkog bijenala, i brojnih drugih umjetničkih pojava i događaja koje će se pokazati presudnima za formiranje suvremene hrvatske umjetnosti. Događaju se velike promjene i u arhitekturi i urbanizmu koji su na neki način, kako navodi Penezić (2004), trebali pomiriti socijalne težnje ka „oblikovanju humanijeg prostornog okvira života“ s avangardnim težnjama.

Slika 3. Arhitektura pedesetih: stambena zgrada, Vukovarska ulica, Zagreb, 1950. – 1952. (Maroević, 2004.)

U političkom smislu pedesete godine su u bivšoj Jugoslaviji uslijedile nakon kidanja njezinih veza sa Sovjetskim savezom nakon Drugog svjetskog rata, onda i nakon stvaranja jedne drugačije vrste socijalizma od one u Sovjetskom savezu. Takvo je uređenje, piše Penezić (2004), imalo odškrinuta vrata prema Zapadu što se odrazilo i na ovdašnju, vrlo produktivnu umjetničku praksu toga vremena. Naravno, pritom se ne smije zaboraviti da je takva država i dalje bila svjetlosnim godinama udaljena od koncepta liberalne demokracije, o čemu svjedoči

² EXAT 51. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=18740>

i to da je bez obzira na okretanje od Sovjetskog saveza i dalje bila vrlo represivna, o čemu svjedoči logor Goli otok.

Šezdesetih godina taj se procvat umjetnosti i kulture nastavlja, a promjene su sve vidljivije na svim područjima čovjekova djelovanja u čitavom društvu. U najavi izložbe „Šezdesete u Hrvatskoj – Mit i stvarnost“ održane 2018. godine u organizaciji zagrebačkog Muzeja za umjetnost i obrt tako primjerice piše: „Festivali zabavne glazbe, vinil ploče, šlageri, VIS-ovi, Fićo, Trst i rifle, mini-suknje, rock'n'roll i seksualna revolucija samo su neka od obilježja koja su snažno utjecala na razvojne procese u modernizaciji društva šezdesetih godina.“³ Nadalje, iz istog izvora saznajemo da su šezdesete godine u Hrvatskoj u ekonomskom smislu donijele do tada neviđeni prosperitet i pridonijele razvoju konzumerističkog društva.

Slika 4. Detalj s plakata izložbe „Šezdesete u Hrvatskoj: Mit i stvarnost“.⁴

Zbog svega toga Maković i suradnici (2018) ovo vrijeme nazivaju „desetljećem promjena“ i „burnim desetljećem“. Denegri, Janković i Kipke (2018) pišu da Kožarić upravo tada započinje djelovanje unutar Gorgone. Gorgona je bila neformalna skupina hrvatskih umjetnika koja je djelovala od 1959. do 1966. godine u Zagrebu. Po idejama i duhu bila je bliska fluxusu (Joseph Beuys, Larry Miller, Yoko Ono...), novom realizmu i neodadi. Uz Kožarića, članovi Gorgone su umjetnici Marijan Jevšovar, Julije Knifer, Đuro Seder, Josip Vaništa i Miljenko Horvat te teoretičari Dimitrije Bašičević, Radoslav Putar i Matko Meštrović. Članovi Gorgone zagovarali su nekonvencionalne oblike likovnoga izražavanja i težili razvijanju novoga umjetničkoga senzibiliteta. Skupina je izlagala u Studiju G u

³ [najava izložbe] Šezdesete u Hrvatskoj. Muzej za umjetnost i obrt najavio veliku izložbu posvećenu šezdesetima u Hrvatskoj. (23.1.2017.). Muzej za umjetnost i obrt. <https://www.muio.hr/blog/2018/02/06/najava-sezdesete-hrvatskoj-mit-stvarnost/>

⁴ Isto.

Preradovićevoj ulici u Zagrebu, a Gorgona je imala i svoj istoimeni časopis koji je izlazio od 1961. do 1966. godine.

Slika 5. „Gorgonaši“ šezdesetih.⁵

Iduće desetljeće, sedamdesete, u umjetničkom i kulturnom smislu (kao i potom osamdesete) razdoblje su u kojem se, kako piše Tomić (2013: 238), „kulturalna produkcija oslobađa tereta tematike Drugoga svjetskog rata, prestaje poetika socrealizma te se šire tematski i žanrovski krugovi“. Kada je riječ o, primjerice, književnosti, to je i „doba smjene dviju velikih književnih poetika, modernizma i postmodernizma“ (Nemec, 2003: 244).

Vezano za politiku, Tomić (2013) piše da je Jugoslavija odabrala politiku nesvrstanosti, što joj je omogućilo da nastavi sa svojom ambivalentnom politikom između Istoka i Zapada s kojom je započela ranije. Takva je politika značajno utjecala na umjetnike. Konkretno, Kožariću je omogućila izlaganje u inozemstvu zahvaljujući čemu je sudjelovao na velikim međunarodnim izložbama kao što su ona u Veneciji 1976. i u Sao Paulu 1979. godine.

Slika 6. Kožarićev rad prema „Hrpi“ s Venecijanskog bijenala 1976. (Beroš, 2021.)

⁵ Članovi grupe Gorgona. "Studio G" - izložbe u organizacije grupe Gorgona. *Avantgarde Museum*. <https://www.avantgarde-museum.com/hr/studio-g-izlozbe-u-organizacije-grupe-gorgona-no5975/#overlay>

3. ŽIVOTOPIS IVANA KOŽARIĆA

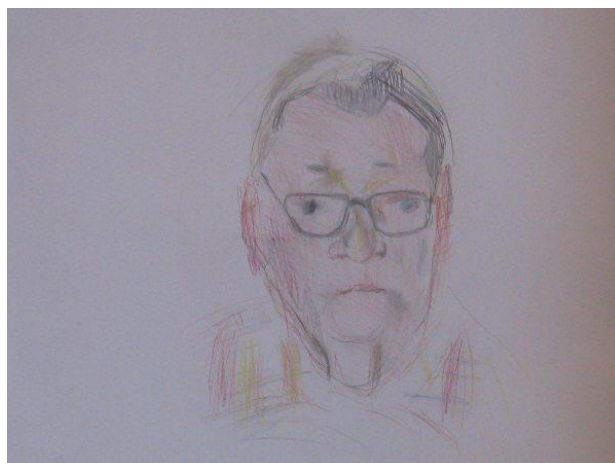
Kožarić se rodio u Petrinji 10. lipnja 1921. godine, a umro je, u stotoj godini, 15. studenoga 2020. godine u Zagrebu. Denegri (2006) piše da je sa svojim formalnim umjetničkim obrazovanjem započeo početkom četrdesetih godina prošlog stoljeća. Kiparstvo je studirao na zagrebačkoj Akademiji likovnih umjetnosti. Akademiju je upisao s 22 godine, 1943., a diplomirao je 1947. godine. 1949. godine završio je specijalizaciju kod profesora Antuna Augustinčića. Kožarić je stvarao praktički – ne računajući vrijeme studiranja – više od šest desetljeća. Početkom pedesetih godina počeo je izlagati, sredinom pedesetih prvi put je izlagao samostalno, a krajem pedesetih nastavio obrazovanje u Parizu.

Krajem 1959. i početkom 1960. godine tamo boravi nekoliko mjeseci kao stipendist Fonda Moša Pijade. Njegovi biografi i drugi stručnjaci smatraju da je to iskustvo boravka u Parizu za Kožarića bilo iznimno važno. Kako piše Kiš Trebovac (2020), to mu je iskustvo, kao prvo, doprinijelo boljem razumijevanju europske umjetnosti, a kao drugo, koristilo mu je u procesu samoanalize, odnosno u analizi vlastitog stvaralačkog potencijala i stila. Zahvaljujući francuskom kritičaru Jacquesu Lassaigneu, koji već tada veoma cijeni Kožarića kao kipara, poznata tamošnja galerija Maguy otkupljuje nekoliko Kožarićevih djela.

Šezdesetih godina svoje djelovanje i razvoj proširuje i jača kroz grupu Gorgona, a sedamdesetih sudjeluje i na velikim svjetskim izložbama. Flego (2009) piše da su sedamdesete godine za Kožarića predstavljale nove eksperimente s kojima je tada započeo. Neki od rezultata tih istraživanja su i nizovi polaroida neba koje je nastavio snimati i tijekom devedesetih godina.

Da je Kožarić nastavio sa svojim produktivnim umjetničkim radom i u starijoj dobi, jasno je ako se pogleda njegova izlagačka aktivnost tijekom devedesetih godina i početkom 21. stoljeća, a kao jedan od tih njegovih kasnijih ciklusa može se primjerice izdvojiti njegova izložba u zagrebačkoj Galeriji Forum, održana 2013. godine povodom njegovog 92. rođendana. Na toj je izložbi Kožarić izložio niz crteža i skulptura, radove od kojih su neki nastali neposredno prije samog otvorenja.⁶

⁶ Kožarić, Ivan. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33612>

Slika 7. Autoportret iz 2012. godine⁷

Kožarićeva velika umjetnička produkcija rezultirala je s više vrlo uspješnih javnih skulptura koje snažno obilježavaju urbane ambijente u kojima se nalaze. Prije svega to su, uz „Prizemljeno Sunce“ u Zagrebu, i spomenik Antunu Gustavu Matošu, također u Zagrebu, u Strossmayerovoj ulici, te „Hodač“ na riječkom Korzu.

Kožarić je usporedno s izvedbom monumentalnijih formi marljivo radio i na skulpturama manjeg formata. To posebno do izražaja dolazi prilikom posjeta njegovom ateljeu u Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu čiji Ateljer Kožarić danas sadrži više od 6000 eksponata. 2007. godine Grad Zagreb je u cijelosti otkupio Kožarićev ateljer i dao ga, trajno, na čuvanje Muzeju suvremene umjetnosti (MSU) u Zagrebu, piše Bošnjak Brkić (2013).

Slika 8. Detalj iz Kožarićeva ateljea⁸

⁷ Bošnjak Brkić, S. (10.6.2013.). Ivan Kožarić/Devedeset druga mu je godina tek! Umjetnikov opus u centru Zagreba. *Ziher*. <https://www.ziher.hr/ivan-kozaricdevedeset-druga-mu-je-godina-tek-umjetnikov-opus-u-centru-zagreba/>

⁸ Isto.

Kožarić je za svoja djela osvojio brojne nagrade. Ukupno je za života održao oko 60 samostalnih i oko 200 skupnih izložbi u zemlji i inozemstvu, a spominje se u brojnim antologijama europske i svjetske likovne umjetnosti. 1997. godine, u dobi od 76 godina, dobio je nagradu „Vladimir Nazor“ za životno djelo, te je iste godine postao redovni član HAZU-a.⁹

Kada se gleda Kožarićevo umjetničko djelovanje, a i njegovi kasni radovi zasebno, Denegri (2006) piše da do izražaja dolazi koliko je ono aktualno, suvremeno, a i koliko je Kožarić tim svojim radom utjecao ne samo na suvremeno hrvatsko kiparstvo nego i na ambijentalni performans, pa i produkt-dizajn; točnije, u svim smjerovima i stilovima u kojima je naglasak na eksperimentu, igri s formom, sadržajem, ali i kontekstom.

⁹ Kožarić Ivan, akademik. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. <https://www.info.hazu.hr/clanovi/kozaric-ivan/>

4. STVARALAČKE FAZE KOŽARIĆEVOG UMJETNIČKOG DJELOVANJA PO DESETLJEĆIMA

4.1. 1940-e i 1950-e godine

Prvom fazom Kožarićevog umjetničkog stvaralaštva može se smatrati razdoblje pedesetih godina, kada on započinje svoj umjetnički put nakon završetka formalnog obrazovanja (stoga se u prvu fazu njegova stvaralaštva mogu ubrojiti i četrdesete godine, odnosno dio njih koje je proveo na akademiji). Denegri (2006) piše da je Kožarić od početka svoje umjetničke karijere pokazivao odmak od tradicionalnog kiparstva. Već je tada bilo jasno da će u njegovu radu naglasak biti na istraživanju, eksperimentu, igri i dekonstrukciji mitova i granica. U svojim tadašnjim radovima to čini tako što pristupa konceptualizmu, stvarajući čiste, pojednostavljene apstraktne i simboličke forme.

Jedno od najpoznatijih Kožarićevih djela iz pedesetih godina koje ima sve odlike njegova tadašnjeg stvaralaštva – čiste pojednostavljene forme, apstrakne i simbolične, je „Torzo“. Možemo ga opisati kao neku vrstu geometrijske apstrakcije jer su dijelovi skulpture oblikovani geometrijskim tijelima poput kvadra i kugle. Skulptura je zatvorene mase, a prostor je istisnut iz volumena, dok je njena površina glatka i sjajna. Uspostavljena ravnoteža je simetrična i doprinosi statičnom dojmu.

Slika 9. „Torzo“, 1955. (Župan, 2021.)

4.2. 1960-e i 1970-e godine

Takav se pristup nastavlja i u njegovoj drugoj fazi, kada kao autor sazrijeva i kada njegov rad postaje prepoznatljiv. To se otprilike poklapa s periodom šezdesetih i sedamdesetih godina. Prema Denegriju (2012) šezdesete je, točnije njihovu prvu polovicu, kada je riječ o Kožarićevu radu, ponajprije i najviše obilježila grupa Gorgona koja je djelovala oko 7 godina (od 1959. do 1966. godine). Grupa je bila neformalna, nije imala svoj manifest ni program, niti je bila strogo ograničena nekim umjetničkim stilom, smjerom ili idejom i kao takva bila je prostor potpune slobode za svoje članove. Ono po čemu je Gorgona bila specifična je izostanak nekih zajedničkih načela, što je inače karakteristično za umjetničke pokrete i skupine.

Kako bi dočarao takav način funkcioniranja grupe, Denegri (2012) navodi zapažanja povjesničarke Nene Dimitrijević koja je rekla za Gorgonu da je grupa prije „postojala“ nego što je „djelovala“ čime je željela naglasiti da je grupa, u svojoj neformalnosti koja se očitovala na razne i brojne načine, isto tako neformalno i djelovala. Članovi grupe uglavnom su se spontano družili i okupljali, bez nekih određenih planova i priprema.

Slika 10. Članovi Gorgone¹⁰

Za postojanje grupe širi je krug osoba s kulturno-umjetničke scene saznao tek početkom proljeća 1961. godine kada se je časopis „Gorgona“ dijelio ulicama grada, iz ruke u ruku, besplatno (Denegri, 2012).

¹⁰ Gorgona. Gorgona pozdravlja dolazak Novih tendencija. Avantgarde Museum. <https://www.avantgarde-museum.com/hr/museum/kolekcija/radovi/gorgona-pozdravlja-dolazak-novih-tendencija~fi10010/#overlay>

Slika 11. Naslovnica časopisa br. 1.¹¹

Denegri (2012) dalje piše da je osim putem svog „antičasopisa“ koji je objavljivan od 1961. do 1966. godine (svako izdanje ove publikacije je funkcioniralo za sebe, kao autonomno umjetničko djelo), skupina Gorgona djelovala i kroz izložbe u Studiju G, u razdoblju od 1961. do 1963. godine, te kroz druge oblike umjetničkog djelovanja, odnosno umjetničkog komuniciranja kroz različite projekte. Izložbe koje je Gorgona organizirala bile su i grupne i samostalne. Članovi skupine Gorgona, uz Kožarića, su bili slikari Julije Knifer, Josip Vaništa, Đuro Seder i Marijan Jevšovar, arhitekt Miljenko Horvat, te povjesničari i kritičari umjetnosti Dimitrije Bašičević Mangelos, Matko Meštrović i Radoslav Putar. Osim članova grupe, izlagali su i brojni gosti, među ostalima i inozemni umjetnici Francois Morellet i Piero Dorazio, koji su imali svoje samostalne izložbe. I jedan i drugi značajna su imena zbog toga što su bili i sudionici prve izložbe Novih tendencija u Zagrebu 1961. godine.

Sve ono što je Gorgona, namjerno ili nenamjerno, predstavljalo, održavalo se u Kožarićevom stvaralaštvu, a to se u prvom redu odnosi na izlaženje van okvira, brisanje granica, eksperiment, istraživanje, igru, rušenje stereotipa, odmak od tradicionalnog, konvencionalnog, od *mainstream* i „institucionalne“ umjetnosti. Kao član Gorgone, Kožarić je uspostavio svoje vlastite umjetničke kriterije i parametre koji su, baš kao i ta neobična skupina, važili jedino na tim određenim primjerima (djelima), posve izvan okvira tadašnje *mainstream* slikarske produkcije, koja se smješta u umjereni modernizam, piše Denegri (2012). Prema njemu su i Gorgona i sam Kožarić bili manifestacije mentalnog i duhovnog odmaka od prevladavajućih struja.

¹¹Gorgona. Antičasopis Gorgona, br. 1. *Avantgarde Museum*. <https://www.avantgarde-museum.com/hr/museum/kolekcija/umjetnicigorgona~pe4511/#overlay>

Početak sedamdesetih kao ključna karakteristika Kožarićeva rada javlja se potreba za intervencijom u prostor. Jedno od djela iz ovog razdoblja u kojima se to najviše očitava je rad pod nazivom „Mlake“ koji je Kožarić napravio za izložbu Trigon u Grazu 1971. godine. Rad se sastoji od ogledala koja su ručno rezana tako da poprime razne geometrijske oblike koji su postavljeni na tlu i kao takvi asociraju na mlake vode (lokve vode) na ulici nakon kiše. Iako je naglasak na tlu i vodi, „Mlake“ zapravo na svojoj površini sadrže refleksiju neba. Opčinjenost nebom ovdje je jasno vidljiva i nastavit će se u svim kasnijim fazama Kožarićevog stvaralaštva čime se Kožarić, kako piše Maračić (2002: 15), „predstavlja kao umjetnik prostornog maksimalizma“.

4.3. 1980-e i 1990-e godine

Osamdesetih godina Kožarić sve više eksperimentira. Početkom osamdesetih snima niz polaroida neba i ti snimci temelj su kasnije serije „Zagrebačko nebo“ koja je prvi put izložena 1991. godine u Galeriji proširenih medija. Ova je serija nastavak Kožarićeve opsesije nebom (koju vidimo još u „Mlakama“) koja se nastavlja i devedesetih, pa tako i 1999. godine izlaže seriju sličnih slika (Maračić, 2002).

Slika 12. Zagrebačko nebo (Janković, Getaldić, 2021).

Krajem devedesetih, točnije 1999. godine, Kožarić predstavlja u Zagrebu u MSU-u izložbu pod nazivom „Drvo“, na kojoj prvi put potpuno u fokus stavlja drvo kao svoj primarni materijal, iako je drvo u svom radu koristio oduvijek uz niz drugih kiparskih materijala (glinu, keramiku, kamen, željezo, aluminij, staniol, gips, broncu, fiberglas, poliester), no ne kao primarni materijal za samo djelo. Maračić (2002) piše da je kod rada „Drvo“ ono korišteno u

svom osnovnom, originalnom obliku. Kožarić ga je izložio kao veliki uspravno postavljeni trupac, u koji je tek minimalno intervenirao, ispred vrata izložbenog prostora.

Slika 13. Kožarićevo „Drvo“.¹²

Devedesetih godina Kožarić prvi put predstavlja i svoju skulpturu-intervenciju (a može se čak reći i „performans“) pod nazivom „Stog sijena“. Riječ je o svojevrsnoj instalaciji za koju Kožarić doslovno postavlja stog sijena u prostor stare gradske jezgre u Dubrovniku (Maračić, 2002).

Slika 14. Kožarićev „Stog sijena“ iz 1996. u Dubrovniku (Maračić, 2002.).

¹²Ivan Kožarić – Drvo. *Crveni Peristil*. <https://www.crveniperistil.hr/proizvod/ivan-kozaric-drvo/>

4.4. 2000-e i 2010-e godine

Godine 2013., kada je Kožarić imao 92 godine, u kolumni na portalu Arteist Hrgović (2013) piše: „Posljednjih mjeseci kipar Ivan Kožarić učvrstio je svoj kulturni status na domaćoj likovnoj sceni nizom novih projekata: u travnju je, nakon dovršene restauracije, njegovo „Prizemljeno sunce“ vraćeno u Bogovićeve ulicu u Zagrebu, a u središtu grada postavljena je još jedna javna skulptura, „Crveni znak“; u Parizu bi uskoro trebala biti postavljena replika još jedne čuvene njegove skulpture, zagrebačkog spomenika Matošu...“

Prema ovome se jasno vidi kako je Kožarić praktički do samoga kraja bio aktivan u svom umjetničkom djelovanju, i aktualan ne samo u domovini nego i izvan nje. To pokazuje, između ostaloga, i retrospektivna izložba Kožarićevih radova koja je 2013. održana u Münchenu, u muzeju Haus der Kunst. Ova retrospektiva obuhvatila je čak više od 400 Kožarićevih radova, raspoređenih na nevjerojatnih 2000 metara kvadratnih.¹³

Slika 15. Jedan dio Kožarićeve izložbe u muzeju Haus der Kunst¹⁴

Jedna od kustosica te izložbe, Rada Iva Janković, rekla je tim povodom: „Na retrospektivi su se našli i noviji Kožarićevi radovi koji još nisu bili javno izlagani. Oni su pokazali da planet Kožarić nije još uvijek do kraja istražen“, o čemu piše Hrgović (2013). U svom tekstu ona dalje raspravlja o samome izrazu „planet Kožarić“ koji se može shvatiti na više načina iako ipak u prvom redu Kožarića opisuje kao „svijet za sebe“. Nadalje piše da, iako se takav opis može priložiti uz ime skoro svakog umjetnika, Kožarić je ipak u vremenu i kontekstu u kojem je živio taj opis, barem u nekim segmentima, na neki način više od tog opisa od većine svojih umjetničkih kolega, suvremenika. Izraz „planet“ u tom slučaju ne opisuje samo „svijet za

¹³Ivan Kožarić - U povodu njegovih recentnih nastupa na međunarodnoj sceni. *Culturenet – web centar hrvatske kulture*. <https://www.culturenet.hr/hr/ivan-kozaric-u-povodu-njegovih-recentnih-nastupa-na-medjunarodnoj-sceni/43870>

¹⁴Ivan Kožarić. Sloboda je rijetka ptica. 21.6.13 – 22.9.13. *Haus der Kunst*. <https://www.hausderkunst.de/ausstellungen/ivan-kozaric-freiheit-ist-ein-seltener-vogel>

sebe“, koji je drugačiji, ali zaokružen, potpun u svom postojanju i djelovanju, već implicira i određenu dozu odvojenosti, izoliranosti, koja je Kožariću itekako bila svojstvena. Naposljetku, taj njegov „planet“, on sam, na simboličkoj, ali i stvarnoj razini, povezan je i s njegovim slavnim „Prizemljenim Suncem“.

Kožarić je i u kasnijim godinama, kao već priznat, i u domovini i u svijetu, verificiran i renomiran umjetnik, stvarao i dalje, te, kako Župan (2017) navodi, iz desetljeća u desetljeće redovito bilježio svoju plodnu „drugu mladost“. Bio je aktivan na umjetničkoj sceni generalno, na događanjima, kao netko koga se uvijek pita za mišljenje, kao kritičar, skeptik, uvijek aktivan.

5. ANALIZA ODABRANIH DJELA

Kao Kožarićeva djela kojima se u ovom diplomskom radu posvećuje posebna pažnja su ona koja su kao njegova najveća ostvarenja više puta istaknuta u prethodnom dijelu teksta, a neka od njih su integrirana i u praktično istraživanje koje u radu slijedi. Riječ je o skulpturama „Prizemljeno Sunce“, „Antun Gustav Matoš“, „Hodač“ i „Crveni znak“.

Baćan, Stričak i Špoljarić (2010) pišu da Kožarićevo djelo „Prizemljeno Sunce“, koje se nalazi u Bogovićevoj ulici, ima poseban značaj - postalo je jedan od simbola Zagreba. Djelo je prvi put postavljeno 1971. godine ispred Hrvatskog narodnog kazališta, a potom je premještanom više puta. Također je i devastirano te je potom 1994. godine brončana replika djela postavljena u Bogovićevoj ulici gdje se i danas nalazi. Riječ je o kugli promjera dva metra i izrađenoj od bronce s pozlaćenim listićima.

„Prizemljeno Sunce“ ima stilska obilježja geometrijske kiparske apstrakcije. Ipak, sam naziv djela potvrđuje da se ne radi o apstrakciji, nego o prikazu pojavnog, ne zamišljenog svijeta, pa bi se mogla smatrati i figurativnom skulpturom. „Prizemljeno Sunce“ je monolitne mase, odnosno volumen se doima kao posve ispunjen materijom. Odnos volumena i prostora je statičan što znači da prostor samo kruži oko skulpture i obavlja posve zatvoreni volumen. Površina skulpture je glatka i sjajna dok postignuta simetrična ravnoteža doprinosi statičnom dojmu.

S obzirom na to da je riječ o javnoj skulpturi, treba pažnju skrenuti i na to kako je postavljena u odnosu na urbani prostor u koji je smještena. „Prizemljeno Sunce“ ne nalazi se na postolju te je stabilno i čvrsto postavljeno izravno na tlo ostavljajući dojam dinamičnosti. U zatvorenom galerijskom prostoru, kao nekakva salonska skulptura, djelovala bi posve drugačije.

Slika 16. Kožarićevo „Prizemljeno Sunce“ u Zagrebu.¹⁵

Kožarićeva skulptura Antuna Gustava Matoša postavljena je 1978. godine na Strossmayerovu šetalištu, a izvedena je od aluminijske. Matoš je kod te skulpture prikazan kao čovjek koji sjedi na klupi i koji s Gornjeg grada gleda na cijeli Zagreb. S obzirom na to da jasno prikazuje čovjeka na klupi, riječ je o figurativnoj skulpturi koja je k tome i statua (moguće ju je obići sa svih strana). Proporcije prikazanog lika su realne, a prikaz pomalo stiliziran. Lik čovjeka na klupi određuje i cjelokupnu kompoziciju koja polazi od asimetričnog odnosa (Matoš sjedi na lijevoj strani klupe dok je druga strana prazna, namijenjena prolaznicima) koji doprinosi pomalo dinamičnom dojmu koji se mijenja ovisno o tome sjedi li netko pored prikazanog Matoša ili ne. Likovno gledano, kada je riječ o odnosu volumena i prostora, skulptura se može opisati kao konveksno-konkavna masa. Površina skulpture je glatka-mat dok su njezine plohe uglavnom zaobljene.

Župan (2017) piše da i ova skulptura, poput „Prizemljenog sunca“, nema postament i da je se može opisati kao spomenik s odklonom od tradicije, najzanimljiviji zbog načina na koji je mišljen za urbani prostor u koji je smješten. Matoš je na šetalište smješten tako da se doima kao jedan od prolaznika koji se tamo nalaze. Ne odskače dimenzijama ni bilo kakvom drugom vrstom izdvojenosti, osim naravno, materijalom i činjenicom da je riječ o statui, a ne o čovjeku.

¹⁵ Suradnik13. (2008). Prizemljeni Sunčev sustav. *Wikipedija, slobodna enciklopedija*.
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ko%C5%BEari%C4%87_-_Prizemljeno_sunce.jpg

Slika 17. Spomenik Matošu u Zagrebu.¹⁶

Kožarićeva skulptura „Hodač“ nalazi se u Rijeci na Korzu od 2010. godine. Visine je 220 cm i izvedena je u aluminiju. Kako joj ime govori, prikazuje hodača (čovjeka koji hoda). Prema tome, skulptura je figurativna, s time da su proporcije „Hodača“ realne, ali što se tiče prikaza, vrlo je stiliziran, nema čak ni prikazane ruke. Kada je riječ o volumenu, skulptura se sastoji od tri dijela: glave, trupa i nogu. Svaki od tih elemenata djeluje kao zatvoreni volumen, a zajedno djeluju kao prošupljena masa, s obzirom na to da je najveći fokus na raskoraku (hodanju kao glavne karakteristike „Hodača“). Raskorak je uzrok asimetričnoj ravnoteži skulpture i njezinoj dinamičnosti. Što se tiče načina na koji je ova javna skulptura uklopljena u urbani prostor, „Hodač“ se nalazi na riječkom Korzu kao urbanom prostoru namijenjenom šetnji te se besprijeekorno i skladno s njime stapa.

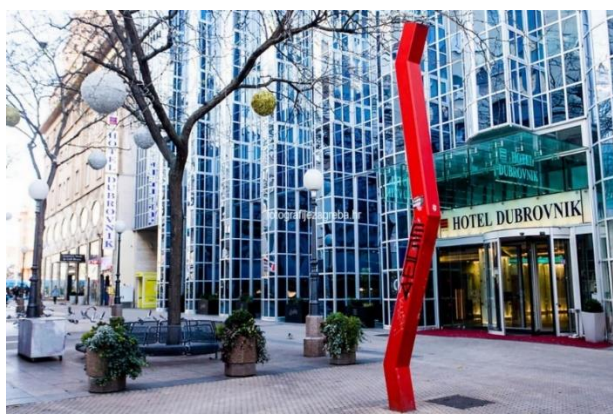
¹⁶ Suradnik13. (2007). Ivan Kozarić. Antun Gustav Matoš na Strossmayerovu šetalištu u Zagrebu. *Wikipedija, slobodna enciklopedija*. [https://hr.wikipedia.org/wiki/Datoteka:A.G. Matos \(Zagreb\).jpg](https://hr.wikipedia.org/wiki/Datoteka:A.G. Matos (Zagreb).jpg)

Slika 18: „Hodač“ u Rijeci.¹⁷

U Zagrebu je na javnoj površini također postavljen i Kožarićev „Crveni znak“ koji je izvorno nastao još 1969. godine „kao Kožarićev prijedlog za Herrengasse, glavnu ulicu u Grazu, za koju je autor zamislio niz jednakih, izlomljenih vertikalala, od kojih je jedna čak ulazila i u prozore“, kako piše Šimpraga (2013). Janković i Getaldić (2021) skulpturu opisuju kao djelo visoko tri metra, postavljeno 2013. godine, u Gajevoj ulici u Zagrebu. „Crveni znak“ je, pišu, izveden od metala, na temelju ranijih Kožarićevih skica i manjih verzija.

Likovno gledano riječ je o geometrijskoj apstrakciji linijski istanjene mase i glatke-mat površine. Kompozicija skulpture je dijagonalna i stoga je možemo opisati kao živu i dinamičnu skulpturu koja privlači pažnju jer daje osjećaj pokretljivosti i dozu napetosti. Golemac (2013) piše da su mediji u objavama povodom postavljanja „Crvenog znaka“ u travnju 2013. godine isticali kako je riječ o „suvremenoj umjetnosti iako je iz 1969.“.

Slika 19: Kožarićev „Crveni znak“ u Zagrebu.¹⁸

¹⁷ Roberta F. (2010). Ivan Kozarić. Hodač na riječkom Korzu. *Wikipedija, slobodna enciklopedija*. https://hr.wikipedia.org/wiki/Datoteka:Ivan_Kozaric_Hodac_Korzo_Rijeka_090610_2.jpg

6. IVAN KOŽARIĆ KAO POTICAJ DRUGIM UMJETNICIMA

Župan (2021) piše da je Kožarić bio jedan od najaktivnijih i najutjecajnijih protagonista umjetničke scene svoga vremena, i da je kao takav dao golem doprinos razvoju i preobražaju hrvatske umjetnosti druge polovice 20. stoljeća, u kojoj se promijenilo shvaćanje umjetnosti, umjetničkog jezika i umjetnika. No, on sam nije pratio „razvoj“ suvremene umjetnosti niti se po tome ravnao nego je jednostavno stvarao po svom nahođenju, svom „šestom čulu“, kako piše Topić (2006), što je zapravo refleksija aktualnih umjetničkih trendova koji su tada vladali. Upravo je time utjecao na brojne umjetnike.

Jedno od njegovih najutjecajnijih djela je svakako „Prizemljeno Sunce“ koje je postalo dio instalacije „Sunčevog sustava“ u Zagrebu. „Prizemljeni Sunčev sustav“ je prostorna umjetnička instalacija u čijem je središtu Kožarićevo „Prizemljeno Sunce“, baš kao što je pravo Sunce u središtu pravog Sunčevog sustava. Instalaciju je još 2004. osmislio Davor Preis i u nju uklopio Kožarićevo „Sunce“. Preis se nadovezao na „Prizemljeno Sunce“ na način da je dodao još devet prizemljenih planeta koje je nazvao „Devet pogleda“. Prema Baćan, Stričak i Špoljarić (2010: 98) riječ je o kuglama od nehrđajućeg čelika čija je veličina i udaljenost određena prema Kožarićevom „Suncu“: „Tako skulptura najvećeg planeta Jupitera ima promjer 28 centimetara, a najmanjeg Plutona (koji službeno od 2006. nije više planet) samo 3 milimetra“. „Merkur“ je udaljen 88 metara od „Sunca“, „Venera“ je, na Trgu bana Josipa Jelačića, udaljena 167,5 metara, „Zemlja“ u Varšavskoj 211 metara, „Mars“ u Tkalčičevoj 319 metara, „Jupiter“ u Voćarskoj 1194 metra, „Saturn“ 2170 metara, „Uran“ 4150 metara, „Neptun“ u naselju Kozari bok 6570 metara i „Pluton“, koji je bio na silu otrgnut, u Aleji Bologne, na nosivom stupu podvožnjaka, udaljen 8880 metara od „Sunca“.

Uz svaki planet nalazi se pločica s njegovim imenom, stvarnim dimenzijama i prosječnoj udaljenosti od Sunca. Instalacija ima i svoju internetsku stranicu na kojoj posjetitelji mogu pronaći sve dodatne informacije o samom projektu i svakoj planeti posebno te razgledati sve eksponate virtualno (s obzirom na to da je za fizički obilazak svih planeta potrebno prijeći oko 30 kilometara). Preis, koji je oko Kožarićevog „Sunca“ izgradio instalaciju „Sunčev sustav“, svojim je skulpturama „želio potaknuti ljude da pješaćenjem pomno istražuju Zagreb, jer i na mjestima koja uglavnom ignoriraju mogu pronaći nešto zanimljivo“ (Baćan, Stričak i Špoljarić, 2010: 100).

¹⁸Crveni znak. (2020). *Servis fotografije Zagreba*.
<https://fotografijezagreba.photoshelter.com/image/I000081JThNJ3bMk>

Slika 20. Skulpture „Prizemljeni Saturn“ i „Prizemljeni Neptun“ (Bačan, Stričak i Špoljarić, 2010).

Nadalje, „Prizemljeno Sunce“ bilo je inspiracija za film Ivana Ladislava Galeta, koji je bio fasciniran ne samo Kožarićem i „Suncem“, nego, možda još i više, reakcijom građana Zagreba na postavljanje te skulpture na javnu gradsku površinu.

Slika 21. Isječak iz Galetinog filma „Sfaira 1985 – 1895“.¹⁹

Kako navodi Župan (1995), Kožarić je „Sunce“ 1971. godine postavio ispred Rektorata Sveučilišta i zgrade HNK-a, usred zelenog vala, odnosno na veoma frekventnom mjestu jer je pretpostavljao da će upravo tu izazvati reakciju građana, no ispostavilo se da su reakcije koje je skulptura izazvala premašile sva autorova očekivanja i pretpostavke. Sam Kožarić rekao je da je imao posve jasnu ideju i viziju da svoje „Sunce“ napravi baš takvim i baš tada i postavi

¹⁹ Sfaira. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=VFeudIw0HeU>

baš tu. „Naravno, nikada ne bih mogao unaprijed predvidjeti što će sve izazvati moja djela, ali moje stvari redovito izazivaju otpor onih koji su naučeni na stalnost, nepromjenjivost, na stvari koje ništa ne govore“, rekao je tada Kožarić (Župan, 1995: 100). Dodao je kako su „Suncu“ svašta radili, od toga da su mu se divili do toga da su ga uništavali. Neki su oko njega plesali, neki satima sjedili i gledali ga, neki su ga udarali, ismijavali. Oni koji su ga pokušavali uništiti su ga čak i pokušali spaliti, 1971. godine, i taj se atak smatra prvim paljenjem umjetničkog djela u poslijeratnom Zagrebu. „Sunce“ je čak nazivano „degeneričnim i histeričnim istupom“ koji narušava sklad odnosa građana i njihova grada, a Kožarić je, čak i od strane institucija, smatran drskim i opisivan kao „takozvani umjetnik“ koji truje grad (Župan, 1995).

Među ostalima, o „Suncu“ je puno pisao Veselko Tenžera: „Pomislite: zlatna kugla među urbanim neurastenima! Tko da ne ponori kad mu se pogled zaustavi na toj užasnoj, savršenoj ljepoti: šetajući, uvijek pomalo u ruševinama, ne podnosimo ništa mirnije i bolje od nas. Da je kojim pametnim slučajem te kugla ostala na svojem mjestu, danas bismo imali savršeni psihogram ovoga grada, svoju malu neuro-Hirošimu, slatko malo ludilo. Ni one tri božice nisu tako histerično nasrnule na mitsku jabuku kao mi na Kožarićevu zlatnu provokaciju.“ (Župan, 1995: 102)

Iako je možda izazvalo najviše reakcija, „Sunce“ nikako nije jedino Kožarićevo djelo koje je provociralo, namjerno ili nenamjerno. Sva njegova djela postavljena u javni prostor, kako navodi Župan (1995), mamila su prolaznike da ih dotaknu, da reagiraju na njih, bilo divljenjem ili grubošću. Ta reakcija nikada nije izostala i uglavnom je bila snažna. Jedno od njegovih najranijih djela, „Kupača“ iz 1956. godine, nepoznati su počinitelji, pošto rad nije bio fiksiran na površini na Zrinjevcu gdje je bio postavljen, stalno prenosili s jednog mjesta na drugo.

Slika 22. Kupač, 1956.²⁰

²⁰ <http://www.msu.hr/upload/stranice/2022/04/2022-04-29/124/kozaricekatalog.pdf>

7. KOŽARIĆ U ODGOJNO-OBRAZOVNOM KONTEKSTU

Prema aktualnom Kurikulumu za nastavni predmet Likovne kulture za osnovne škole i Likovne umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj svrha predmeta Likovna kultura je „oblikovati osobni i društveni identitet učenika; oplemeniti i obogatiti sliku o sebi i o svijetu u kojemu žive; razviti sposobnost kreativnog mišljenja i djelovanja; usvojiti likovnu i vizualnu pismenost (razumijevanje umjetničkih strategija i koncepata, razumijevanje složene vizualne okoline i njeno kritičko prosuđivanje, vrednovanje i aktivno oblikovanje) te praktičnu primjenu tehnika, alata i medija“ (NN, 7/2019).

Kožarić se sa svojom umjetnošću kao poticaj ostvarivanju takve svrhe nastavnog predmeta Likovna kultura u najopćenitijem smislu uklapa kao i svaki drugi umjetnik jer umjetnost svakog umjetnika nosi nešto od društva kojem pripada, kreativan je, izražava se likovno i vizualno te primjenjuje u svom radu različite likovne i vizualne tehnike. Ipak, Kožarić može tome posebno doprinijeti zahvaljujući nekim svojim specifičnim karakteristikama kao što su njegova sposobnost asocijativnog mišljenja kao okidača za kreativnost, njegova stalna želja za komunikacijom s publikom posredstvom umjetničkih djela, važna za razvoj kritičkog mišljenja, konačno i njegova sklonost eksperimentu i igri u najširem smislu riječi.

Što se razvoja asocijativnog mišljenja tiče, kurikulum Likovne kulture spominje njegovu važnost na više mjesta u razradama svojih ishoda. Tako kod, primjerice, ishoda A.3.1. koji glasi „učenik likovnim i vizualnim izražavanjem interpretira različite sadržaje“ spominje se da „učenik, u stvaralačkom procesu i izražavanju koristi slobodne asocijacije na temelju poticaja“ (NN, 7/2019).

Dakle, kurikulumom do izražaja dolazi ta ista svijest koja je postojala kod Kožarića, a koja se u suštini odnosi na zapažanje da kreativnost u nastavi započinje malim koracima kao što je jednostavno poticanje učenika na stvaranje različitih asocijacija koje posljedično, ako se na takvom pristupu ustraje, mogu rezultirati originalnim rješenjima.

Da je tako, smatra i Bogomil Karlavaris koji pod „pojmom kreativnost obuhvaća splet obilježja intelekta i osobnosti, motivacije, emotivnosti i drugih faktora koji u svojoj koncentraciji i usmjerenosti predstavljaju osnovu stvaralaštva. Kreativnost je i sposobnost povezivanja dosad nepovezanih informacija i na taj način iznalaženje novih rješenja. Radi se o procesu koji se odlikuje otvorenošću duha, prijemčivošću za okolni svijet, željom za promjenom, maštom, invencijom, originalnošću, darom pronalaženja, smislom za bitno, kritičnošću itd.“ (Grgurić, Jakubin, 1996).

Također, Kožarić je jedan od najboljih primjera pomoću kojeg možemo učenicima dočarati kako umjetničko djelo izaziva snažnu reakciju kod publike, pa je važan radi razvijanja senzibiliteta za umjetnost, odnosno razvoja empatije, i općenito radi razumijevanja načina na koji umjetnik pomoću svojih djela može učinkovito komunicirati sa svojom publikom. Tako je, primjerice, i u samome kurikulumu kod ishoda B.1.1. navedeno da „učenik razlikuje likovno i vizualno umjetničko djelo te prepoznaje osobni doživljaj, likovni jezik i tematski sadržaj djela“ (NN/7/2019).

Važan je aspekt odgojno-obrazovnog procesa da se kroz poučavanje o Likovnoj kulturi i umjetnosti potiče učenike na dublje opažanje svijeta oko sebe, na detektiranje problema i traženje rješenja, u čemu najveću ulogu ima aktivno promišljanje o okolini, uključujući i aktivno promišljanje o životnom prostoru, kako je to radio Kožarić. U kurikulumu je to navedeno u ishodu C.1.1. koji glasi: „Učenik prepoznaje i u likovnom radu interpretira povezanost oblikovanja vizualne okoline s aktivnostima, sadržajima i namjenama koji se u njoj odvijaju.“ (NN, 7/2019)

Aktivno promišljanje o svijetu koji nas okružuje uključuje i razvoj kritičkog mišljenja koje se kurikulumom isto podupire, i kada je riječ o kritičkom stavu prema umjetničkom i vlastitom stvaralaštvu i svijetu općenito. Vidljivo je to iz nekih ishoda Likovne kulture koji se kurikulumom iz razreda u razred ponavljaju.

Što se tiče praktične primjene različitih likovnih tehnika kao nečega što se kurikulumom također spominje, Kožarić isto može biti poticajan. Različiti kiparski materijali koje on uglavnom koristi jako su važni u okviru moderne i suvremene umjetnosti ne samo kao način eksperimentiranja i istraživanja nego i za razvoj kreativnosti i kritičkog mišljenja. Ponekad običan predmet, kada ga se shvati kao kiparski materijal, može biti poticaj novim asocijacijama i idejama.

8. PRAKTIČNO ISTRAŽIVANJE

Cilj istraživanja je istaknuti važnost djelovanja Ivana Kožarića na teorijski i likovno praktični način te istražiti mogućnosti uvođenja njegove umjetnosti u nastavu Likovne kulture osmišljavanjem i realizacijom nastavnih satova na tu temu.

Problem istraživanja se odnosi na pitanje kako, uzimajući teorijsko polazište i kurikulum Likovne kulture u obzir, istražiti mogućnosti uvođenja njegove umjetnosti u nastavu Likovne kulture na poticajan način kojim bi učenici saznali nešto više o samom umjetniku i pritom razvijali svoju kreativnost i kritičko mišljenje.

Opis istraživanja

Istraživanje je provedeno u svibnju i lipnju 2023. godine u osnovnoj školi Stanovi u Zadru. Praktični dio uključuje osmišljavanje likovnih aktivnosti potaknutih umjetničkim djelima Ivana Kožarića za provedbu nastavnih satova u razrednoj nastavi koji uključuju prvi, drugi, treći i četvrti razred. Nastavni sat za prvi razred osnovne škole osmišljen je temelju njegovog umjetničkog djela „Usisavači“ u kojem su se učenici susreli s tehnikom asamblaža. Nastavni sat za drugi razred osnovne škole potaknut je njegovom skulpturom Matoša i na njemu su učenici koristili tehniku glinamol. Za treći razred osnovne škole učenici su se koristili dvjema tehnikama, žicom i aluminijskom folijom, na temelju Kožarićevog slavnog „Hodača“ dok je inspiracija za četvrti razred osnovne škole bila skulptura iz njegovih studenskih dana stvaranja, odnosno njegov „Portret Ive Dulčića“. Na tom satu su učenici koristili crtačku tehniku olovke. Na temelju provedenih nastavnih satova izvedeni su osvrt na osmišljene nastavne satove i njihove provedbe te analiza učeničkih likovnih radova.

Sudionici istraživanja su učenici razredne nastave osnovne škole Stanovi u Zadru.

Metode istraživanja

Dok se u teorijskom dijelu istraživanja najviše oslonilo na deskriptivnu metodu, u praktičnom istraživanju se koristila sljedeća metodologija specifična za područje likovnog i vizualnog odgoja i obrazovanja: osmišljavanje i realizacija likovnih aktivnosti za učenike, interpretacija učeničkih likovnih radova kao materijalnih rezultata tih aktivnosti i refleksija na vlastitu izvedbu.

8.1. Istraživanje u prvom razredu

Istraživanje u prvom razredu odnosi se na likovnu aktivnost inspiriranu Kožarićevim djelom „Usisavači“ iz 2000. godine. Likovni zadatak za učenike bio je izvesti likovne radove na temu „moj kutak“ u tehnici asamblaža pri čemu su mogli koristiti različite materijale.

Slika 23. Ivan Kožarić, *Usisavači*, 2000.²¹

Likovni pojmovi: modeliranje, građenje, različite površine

Likovna tehnika: asamblaž

Umjetničko djelo: *Usisavači*, 2000.

Motiv praktičnog likovnog zadatka: Moj kutak

Kako je i djelo „Usisavači“ izvedeno tehnikom asamblaža, s učenicima se na satu prvo razgovaralo o toj tehnici uz pomoć svakodnevnih predmeta (školskog pribora). Potom se pristupilo čitanju kratke priče vezane za Kožarićev atelje u Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu, konačno i „Usisavačima“ nakon čega se na satu raspravljalo o njihovom prostoru, kako je organiziran i kako bi ga oni htjeli organizirati. Po završetku rasprave pristupili su realizaciji prethodno spomenutog praktičnog likovnog zadatka.

Tijekom realizacije bilo je manjih poteškoća s rezanjem kutije te ispunjavanjem prostora unutar kutije, ali treba napomenuti da je velika većina unatoč tome uspješno realizirala zadatak. Učenici su isto konstatirali u sklopu zajedničkog vrednovanja na kraju sata, a neki od tih radova su priloženi u nastavku.

²¹ Pašić, J. (5.7.2021.). Ivan Kožarić, *Asamblaž (Usisavači)*, 2000. ready-made Ateljer Kožarić, MSU. *Vizkultura*. <https://vizkultura.hr/varijable-anarhicnog-diskontinuiteta/ivan-kozaric-asamblaz-usisavaci-2000-ready-made-ateljier-kozaric-msu-vlasnistvo-grad-zagreb-foto-boris-cvjetanovic/>

Slika 24. Likovni rad, prvi razred, tehnika asambladž.

Slika 17. Učenica je u prvi plan svog kutka stavila baletnu papučicu čime je htjela naglasiti ono što nju uistinu opisuje. Prostor kutije je iskorišten i pun detalja i ukrasa. Boje je primjenjivala maštovito dok je prilikom rezanja papira i kartona bila vrlo uredna.

Slika 25. Likovni rad, prvi razred, tehnika asambladž.

Slika 18. Učenik je na kreativan način zamislio i ispunio prostor kutije služeći se različitim elementima, odnosno predmetima iz svakodnevnog života koji mu, za pretpostaviti je, na osobnoj razini nešto znače i pritom uspješno izvršio likovni zadatak. Tehnika rezanja kolaž papira i ispunjavanja prostora je primjerena dobi, prilično uredna, s time da se primjećuje kako je učenik svoj kutak zamislio prilično monokromatskim (za razliku od učenice). Zanimljivo je i to što takav odabir boja podsjeća na svemir, onda i na daljnje asocijacije vezane za poistovjećivanje svog malog privatnog prostora i beskonačnog svemira.

8.2. Istraživanje u drugom razredu

Istraživanje u drugom razredu odnosi se na likovnu aktivnost inspiriranu Kožarićevom skulpturom Matoša iz 1973. godine. U realizaciji praktičnog likovnog zadatka na temu „Matoš – moj prijatelj“ učenici su koristili glinamol.

Likovni pojmovi: kip, kipar

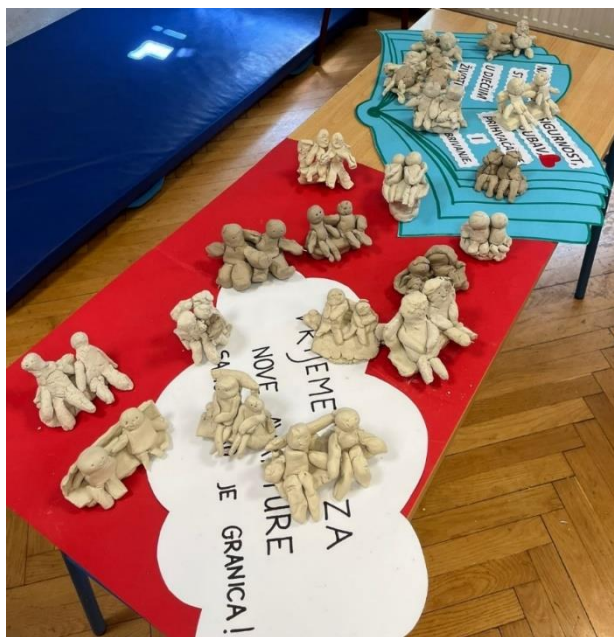
Likovna tehnika: glinamol

Umjetničko djelo: Matoš na klupi, 1973.

Motiv praktičnog likovnog zadatka: Matoš, moj prijatelj

Na nastavnom satu učenici su se prvo upoznali s tehnikom glinamola i načinima na koji se on oblikuje. Zatim su tijekom motivacije raspravljali o poslovi koja opisuje prijateljstvo, a ista se nadovezala na opisivanje „usamljenog“ Matoša na klupi te na načine na koje bismo mogli oraspoložiti nekoga tko se tako osjeća. Konačno je i prikaz dvije figure na klupi, kao dva prijatelja, bio njihov likovni zadatak.

Tijekom realizacije je većinom bilo poteškoća sa prebrzim sušenjem glinamola, ali su problem riješili tako što su za sprječavanje sušenja koristili vodu. Učenicima je također problem predstavljala statika, odnosno njihovo nastojanje da im skulpture samostalno stoje u prostoru. Manjoj grupi učenika je bio problem povezati dijelove skulpture u jedinstvenu cjelinu, ali su uz malu pomoć uspješno obavili zadatak. Velika većina je uspješno realizirala likovni zadatak, kako su učenici zaključili u sklopu zajedničkog vrednovanja na kraju sata.

Slika 26. Likovni radovi, drugi razred, tehnika glinamol.

Slika 27. Izdvojeni likovni radovi, 2. razred, tehnika glinamol.

Dok su u prvom razredu, vezano za zadatak „moj kutak“, u prvom planu bile asocijacije i tematski sadržaj učeničkih likovnih radova, kod ovog zadatka, likovno mnogo složenijeg, do izražaja su došli neki drugi problemi vezani za likovne sadržaje učeničkih likovnih radova, konkretno za odnose veličina i proporcije ljudskog lika koje su kao likovni pojmovi za obradu na satu učenicima bili veliki izazov. Vidi se to na većim razlikama u uspješnosti radova na razini razreda. Za analizu su ovdje izdvojena tri. Na prvom likovnom radu odnos veličine klupe i mjesta koje zauzimaju figure je uspješno izbalansiran. Na drugom radu jedna od figura nema dovoljno mjesta na klupi, dok se na trećem likovnom radu klupa od figura ni ne vidi. Ako pažnju usmjerimo na proporcije tijela, do izražaja dolazi koliko se i one razlikuju, s time da na svim radovima prikazani likovi zbog svojih kraćih udova djeluju pomalo sabito. Kada je riječ o ravnoteži kao još jednoj stavci na koju su učenici prilikom izvedbe trebali paziti, a pri čemu se misli i na onu likovnu kao i na onu fizičku, na sva tri rada je vidljivo da su je učenici

uspješno ostvarili. Sve tri skulpture „stoje“ u prostoru i kod sviju je ostvarena složena kompozicija.

8.3. Istraživanje u trećem razredu

Istraživanje u trećem razredu odnosi se na likovnu aktivnost inspiriranu Kožarićevim „Hodačem“ iz 2010. godine. Likovni zadatak učenici su provodili pomoću aluminijske folije i žice, a zadatak im je bio izvesti svoje figure hodača.

Likovni pojmovi: plastička tekstura, površina, proporcije

Likovna tehnika: aluminijska folija, žica

Umjetničko djelo: Hodač, 2010.

Motiv praktičnog likovnog zadatka: Hodač

Na početku sata provedena je demonstracija odabrane likovne tehnike nakon čega su oni, u sklopu motivacije, istraživali proporcije ljudskog lika i vodeći se time istraživali i Kožarićevu skulpturu.

U realizaciji praktičnog zadatka su nekima omjeri i proporcije veličina stvarali problem koji je zahtijevao naglašeni individualizirani pristup u radu. Manjoj grupi učenika je bio problem povezati dijelove figure u jedno, s obzirom na aluminijsku foliju kao materijal u radu. Ipak, većina je uspješno realizirala likovni zadatak, kao što se i vidi iz prikaza u nastavku.

Slika 28. Likovni radovi, treći razred, tehnike aluminijske folije i žice.

Za vrijeme vrednovanja i uspoređivanja rada aluminijskom folijom i žicom, većina učenika se složila da im je bilo jednostavnije obaviti zadatak sa žicom zbog lakšeg spajanja i bolje procjene o odnosima veličina. Učenici su tvrdili kako su pogrešku tijekom izrade lakše mogli ispraviti žicom te da su aluminijskom folijom teže gradili lik čovjeka. Također im je žicom bilo jednostavnije izraditi skulpturu koja će samostalno stajati u prostoru dok je velikoj većini Hodač od aluminijske folije padao. Kao što možemo vidjeti na slici, dva su učenika tom problemu pribjegla na način da su svoje hodače stavili u sjedeći položaj.

Slika 29. Odabrani učenički radovi.

8.4. Istraživanje u četvrtom razredu

Istraživanje u četvrtom razredu odnosi se na likovnu aktivnost inspiriranu jednim ranim Kožarićevim kiparskim portretom iz njegovih studentskih dana. Riječ je o „Portretu Ive Dulčića“ izvedenom 1945. godine.

Slika 30. Kožarićev „Portret Ive Dulčića“, 1945. (Janković, Getaldić, 2021).

Likovni zadatak za učenike bio je izvesti portret olovkom pri čemu su se oni trebali služiti tonskom modelacijom, tzv. sjenčanjem.

Likovni pojmovi: crte prema značenju, toku i karakteru, tonska modelacija, kontrast svijetlo – tamno, sjenčanje

Likovna tehnika: olovka

Umjetničko djelo: Portret Ive Dulčića, 1945.

Motiv praktičnog likovnog zadatka: portret

Na početku nastavnog sata provedena je demonstracija crtačke tehnike olovke nakon čega je uslijedilo ponavljanje sadržaja vezanog za crte po toku i karakteru u obliku igre. Na to se ponavljanje nadovezalo opisivanje Kožarićevog djela „Brigadir“ iz 1947. godine, a onda i opisivanje portreta Ive Dulčića nakon čega je uslijedila najava praktičnog likovnog zadatka.

Slika 31. Kožarićev „Brigadir“, 1947. (Janković, Getaldić, 2021).

Tijekom realizacije učenike je trebalo u određenoj mjeri podsjećati na potrebu za izvedbom što skladnije kompozicije kao i na mogućnosti dočaravanja kontrasta svjetlosti i sjene pomoću olovke. Na kraju je većina učenika uspješno realizirala praktični likovni zadatak. Odabrani učenički radovi su priloženi u nastavku rada.

Slika 32: Odabrani likovni radovi, četvrti razred, tehnika olovka

Oba učenika su izvela skladnu kompoziciju i vješto prikazali kontrast svjetlosti i sjene kao i različite tonove pomoću olovke. Pazili su i na proporcije. Međutim, primjećuje se velika sličnost među radovima što znači da je zadatak ipak trebalo postaviti drugačije, npr. da inspirirani Kožarićevim portretom izvedu portrete nekih drugih osoba.

9. RASPRAVA

Uspoređujući rezultate radova u ova četiri razreda osnovne škole najveći interes su pokazali učenici prvog i drugog razreda koji su svoje zadatke ispunili sa zadovoljstvom i motiviranošću. S obzirom na to da su se ti učenici susreli s novim tehnikama asamblaž i glinamol smatram da su vrlo uspješno realizirali likovne radove. Većih problema pri izradi nije bilo, a u razredu je vladala ugodna atmosfera i disciplina. Kod same realizacije su učenici drugog razreda bili ustrajni u izvedbi likovnog rada. Trebalo im je mnogo više vremena prilikom izrade te su najviše promišljali o zadatku prije njegovog ostvarivanja. Tijekom vrednovanja vlastitih radova učenici su bili zadovoljni i pokazali želju za daljnji susret i napredovanje u tim likovnim tehnikama.

Učenici trećeg razreda nisu pokazali toliki interes za izradu likovnog zadatka i nisu bili sasvim koncentrirani na izradu hodača aluminijskom folijom i žicom jer nisu imali dovoljno strpljenja u oblikovanju i spajanju samog lika.

Kod učenika četvrtog razreda u crtačkoj tehnici olovkom nije bilo problema s izražavanjem realnih proporcija.

Kada se gledaju izvedbe nastavnih satova u cjelini, zajedno s učeničkim likovnim radovima kao rezultatima tih satova, do izražaja je još došlo to koliko su proporcije kao kompozicijsko načelo složen pojam koji se mnogo lakše izražava crtežom (u četvrtom razredu) nego skulpturom (u drugom i trećem razredu). Naravno, to može biti samo dojam jer u pitanju su učenici različite dobi.

Kao drugo, asamblaž kao tehnika u prvom razredu se pokazao vrlo poticajnim za razvoj kreativnosti. Likovna rješenja učenika su u tom razredu bila najraznolikija. Raznolikost se u većoj mjeri očitovala još u drugom razredu dok u trećem, a pogotovo u četvrtom razredu nije toliko došla do izražaja. Što se tiče trećeg razreda, za pretpostaviti je da je materijal u radu (aluminijska folija i žica) tome najviše doprinio dok u četvrtom razredu razlog posve sigurno leži u načinu na koji je zadatak od početka bio postavljen, a što bi u budućnosti trebalo mijenjati.

S obzirom na sve provedeno i ovdje zabilježeno, smatram da je ostvaren cilj praktičnog istraživanja jer su se Kožarićeva umjetnička djela pokazala kvalitetnim poticajem za izvedbu uspješnih učeničkih likovnih radova u sva četiri razreda osnovne škole. Kožarićeva djela pokazala su se prikladnima s obzirom na svoje tematske i likovne sadržaje, onda i kao zanimljivi poticaji učenicima koji su kod njih aktivirali svakojake asocijacije, maštu,

kreativnost i kritičko razmišljanje, čak i eksperimentiranje (naročito u prvom razredu),
ukratko sve ono što se potiče i kurikulumom Likovne kulture.

10. ZAKLJUČAK

Teorijski dio diplomskog rada odnosio se na samog umjetnika Ivana Kožarića i na njegovo umjetničko djelovanje te okolnosti u kojima se razvijao. Koliko je umjetnik bio uspješan i koliko je njegovo stvaralaštvo bitno za hrvatsku umjetnost dokazuju njegove javne skulpture koje snažno obilježavaju urbane ambijente u kojima se nalaze. Prije svega to su „Prizemljeno Sunce“ u Zagrebu, i spomenik Antunu Gustavu Matošu, također u Zagrebu, u Strossmayerovoj ulici, te „Hodač“ na riječkom Korzu. Njegovo djelovanje je od velikog značaja te je poslužilo kao poticaj mnogim drugim umjetnicima, a što se ovim diplomskim istraživanjem htjelo proširiti i na Kožarića kao poticaja učenicima u osnovnoj školi.

Praktični dio istraživanja proveden je stoga s učenicima u razrednoj nastavi kako bi se upravo to i istražilo. U motivacijskom dijelu svakog provedenog nastavnog sata Likovne kulture korištena su razna Kožarićeva umjetnička djela nakon čega bi uslijedio praktični likovni rad učenika. Cilj je istraživanja na taj način bio posredstvom odabranih Kožarićevih djela kod učenika potaknuti maštu, kreativnost, potaknuti ih na igru i kritičko razmišljanje, pomoći im da se oslobode, stvaraju i razmišljaju izvan okvira, da svojim radovima i idejama propituju sebe i druge. S obzirom na karakter dovršenih učeničkih likovnih radova, osobito u prvom i drugom razredu, smatram da je taj cilj i ostvaren te da vrijednost Kožarićevog rada u odgojno-obrazovnom kontekstu itekako dolazi do izražaja.

POPIS LITERATURE

Knjige, članci, enciklopedijske natuknice i zakonski dokumenti:

- Baćan, Ž., Stričak, E. & Špoljarić, D. (2010). Zagrebački prizemljeni Sunčev sustav. *Ekscentar*, (12), 98-100. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/50688>
- Beroš, N. (2021). Nehotični susret dvojice velikana. *Portal Novosti*. Preuzeto s <https://www.portalnovosti.com/nehoticni-susret-dvojice-velikana>
- Bošnjak Brkić, S. (10.6.2013.). Ivan Kožarić/Devedeset druga mu je godina tek! Umjetnikov opus u centru Zagreba. *Ziher*. <https://www.ziher.hr/ivan-kozaricdevedeset-druga-mu-je-godina-tek-umjetnikov-opus-u-centru-zagreba/>
- Denegri, J. (2012, 3. prosinca). Gorgona nekad i sad. Predavanje u Muzeju moderne umjetnosti u New Yorku. *Avantgarde Museum*. Preuzeto s <https://www.avantgarde-museum.com/hr/jesa-denegri-gorgona-nekad-i-danas-croatian~no6414/>
- Denegri, J. (2006). *Ivan Kožarić*. Sisak: Matica hrvatska Sisak.
- Denegri, J.; Janković, I. & Kipke, Ž. (2018). *Gorgona*. Zagreb: Agroinova.
- Flego, V. (2009). Kožarić, Ivan. *Hrvatski biografski leksikon. Leksikografski zavod Miroslav Krleža*. Preuzeto s <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=10641>
- Golemac, S. (2013, 18. travnja). Umjesto Gaja “Crveni znak” Ivana Kožarića. *Večernji list*. Preuzeto s <https://www.vecernji.hr/zagreb/umjesto-gaja-crveni-znak-ivana-kozarica-540704>
- Gorgona. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=69230>
- Grgurić, N. & Jakubin M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*. Metodički priručnik. Zagreb: Educa
- Hrgović, M. (2013). „Planet Kožarić“ još je uvijek uzbudljiva nepoznanica. *Arteist*. Preuzeto s <https://arteist.hr/planet-kozaric-jos-je-uvijek-uzbudljiva-nepoznanica/>
- Janković, R. I.; Getaldić, M. (Ur).(2021). *Ivan Kožarić: Retrospektiva - Jedna od mogućih 100*. Zagreb: MSU Zagreb, Gliptoteka HAZU.
- Kiš Trebovac, P. (2020). Kipar koji je prizemljio Sunce: Atelje je bilo tek mjesto na kojem će uprizoriti impresije koje je dobio na ulici. *Jutarnji list*. Preuzeto s <https://www.jutarnji.hr/kultura/art/kipar-koji-je-prizemljio-sunce-atelje-je-bilo-tek-mjesto-na-kojem-ce-uprizoriti-impresije-koje-je-dobio-na-ulici-15031504>

Kožarić, Ivan. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33612>

Maković, Z. & sur. (2018). *Šezdesete u Hrvatskoj – Mit i stvarnost*. Zagreb: Školska knjiga.

Maračić, A. (2002). Ivan Kožarić zaslužuje svoju sreću. *Život umjetnosti: časopis o modernoj i suvremenoj umjetnosti i arhitekturi*, (1), 8-21. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/265617>

Maroević, I. (2004). Hrvatska arhitektura pedesetih. Kontinuitet moderne u okruženju socijalizma. *Život umjetnosti : časopis o modernoj i suvremenoj umjetnosti i arhitekturi*, (1), 141-145. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/265422>

Nemec, K. (2003). *Povijest hrvatskog romana – od 1945. do 2000*. Zagreb: Školska knjiga.

Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Likovne kulture za osnovne škole i Likovne umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj. Narodne novine broj 7/2019.

Penezić, V. (2004). Pedesete su bile godine. *Vijenac, Matica hrvatska* (280). Preuzeto s <https://www.matica.hr/vijenac/280/pedesete-su-bile-godine-9678/>

Šimpraga, S. (2013). Pet novih javnih plastika. *Zarez*. Preuzeto s <http://www.zarez.hr/clanci/pet-novih-javnih-plastika>

Tomić, A. (2013). Generacija sretnika – svakodnevnica u kulturi i književnosti 70-ih i 80-ih godina 20. stoljeća. *Jat: časopis studenata kroatistike*, (1), 236-251. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/113187>

Topić, L. (2006). Kožarićevo šesto čulo. *Kvartal: kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj*, (1), 19-21. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/198320>

Župan, I. (1995). Najljepši poklon Zagrebu za njegovu 900. obljetnicu: Sunce se ponovno prizemljilo. *Život umjetnosti: časopis o modernoj i suvremenoj umjetnosti i arhitekturi*, (1), 99-103. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/clanak/388926>

Župan, I. (2017). Pokretljivi umjetnik - nomad: napis uz 96. rođendan akademika Ivana Kožarića. *Ars Adriatica*, (7), 353-363. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/191270>

Župan, I. (2021). Umjetnički opus u neprestanoj tranziciji. *Ars Adriatica*, (11), 435 – 450. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/269738>

Drugi internetski izvori:

Atelijer Kožarić. *MSU – Muzej suvremene umjetnosti*. Preuzeto s <http://www.msu.hr/zbirke/atelijer-kozaric/35.html>

Izložba: Šezdesete u Hrvatskoj - Mit i stvarnost. *Muzej za umjetnost i obrt*. (2018, 26. travnja). Preuzeto s: <https://www.muo.hr/blog/2018/03/18/sezdesete-u-hrvatskoj/>

Kožarić Ivan, akademik. *HAZU - Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti*. Preuzeto s <https://www.info.hazu.hr/clanovi/kozaric-ivan/>

POPIS SLIKA

Slika 2. Fotografija Ivana Kožarića iz mlađih dana.	2
Slika 3. Izložba EXAT 51 (Kristl, Picelj, Rašica, Srnec), Društvo arhitekata Hrvatske, Zagreb, 1953.	3
Slika 4. Arhitektura pedesetih: stambena zgrada, Vukovarska ulica, Zagreb, 1950. – 1952. (Maroević, 2004.).....	3
Slika 5. Detalj s plakata izložbe „Šezdesete u Hrvatskoj: Mit i stvarnost“.....	4
Slika 6. „Gorgonaši“ šezdesetih.	5
Slika 7. Kožarićev rad prema „Hrpi“ s Venecijanskog bijenala 1976. (Beroš, 2021.)	5
Slika 8. Autoportret iz 2012. godine	7
Slika 9. Detalj iz Kožarićeva ateljea	7
Slika 10. „Torzo“, 1955. (Župan, 2021.).....	9
Slika 11. Članovi Gorgone	10
Slika 12. Naslovnica časopisa br. 1.....	11
Slika 13. Zagrebačko nebo. Zagrebačko nebo (Janković, Getaldić, 2021).....	12
Slika 14. Kožarićevo „Drvo“.....	13
Slika 15. Kožarićev „Stog sijena“ iz 1996. u Dubrovniku (Maračić, 2002.).....	13
Slika 16. Jedan dio Kožarićeve izložbe u muzeju Haus der Kunst	14
Slika 17. Kožarićevo „Prizemljeno Sunce“ u Zagrebu.	17
Slika 18. Spomenik Matošu u Zagrebu.	18
Slika 19: „Hodač“ u Rijeci.	19
Slika 20: Kožarićev „Crveni znak“ u Zagrebu.	19
Slika 21. Skulpture „Prizemljeni Saturn“ i „Prizemljeni Neptun“ (Baćan, Stričak i Špoljarić, 2010).....	21
Slika 22. Isječak iz Galetinog filma „Sfaira 1985 – 1895“	21
Slika 23. Kupač, 1956.	23
Slika 24. Ivan Kožarić, Usisavači, 2000.	27
Slika 25. Likovni rad, prvi razred, tehnika asamblaž.	28
Slika 26. Likovni rad, prvi razred, tehnika asamblaž.	28
Slika 27. Likovni radovi, drugi razred, tehnika glinamol.	30
Slika 28. Izdvojeni likovni radovi, 2. razred, tehnika glinamol.	30
Slika 29. Likovni radovi, treći razred, tehnike aluminijske folije i žice.	32

Slika 30. Odabrani učenički radovi.	33
Slika 31. Kožarićev „Portret Ive Dulčića“, 1945. (Janković, Getaldić, 2021).	33
Slika 32. Kožarićev „Brigadir“, 1947. (Janković, Getaldić, 2021).	34
Slika 33: Odabrani likovni radovi, četvrti razred, tehnika olovka	35

ŽIVOTOPIS

Ime i prezime: Antonia Dragun

Datum rođenja: 8. lipnja 1998.

Adresa: Lazaretska 1, 23000 Zadar

Broj mobitela: 0977331831

E-mail: antoniadra@gmail.com

Obrazovanje:

Upravni referent (2017.). Ekonomsko-birotehnička i trgovačka škola, Zadar

Student (2017. –) – Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja

Diplomski rad – Umjetnost Ivana Kožarića kao poticaj u nastavi Likovne kulture

Poznavanje jezika:

	RAZUMIJEVANJE		GOVOR		PISANJE
	Slušanje	Čitanje	Govorna produkcija	Govorna interakcija	
ENGLESKI	C1	C1	C1	C1	C1
TALIJANSKI	A2	A2	A2	A2	A2

Razine: A1 i A2: temeljni korisnik; B1 i B2: samostalni korisnik; C1 i C2: iskusni korisnik

Digitalne vještine:

Iskusni korisnik MS Office programskim paketom (Word, Excel, Power Point)

Komunikacijske vještine:

Vrijedna, uporna, otvorena, ambiciozna, komunikativna osoba

PRILOZI

PISANA PRIPREMA ZA NASTAVU LIKOVNE KULTURE – 1. razred

Tema: Prostor u kojem boravim

Podtema: Moj kutak

Ishodi LK:

OŠ LK A.1.1. Učenik prepoznaje umjetnost kao način komunikacije i odgovara na različite poticaje likovnim izražavanjem. Učenik, u stvaralačkom procesu i izražavanju koristi:

- likovni jezik
- iskustvo usmjerenog opažanja
- doživljaj temeljen na osjećajima, iskustvu, mislima i informacijama.

OŠ LK A.1.2. Učenik demonstrira poznavanje osobitosti različitih likovnih materijala i postupaka pri likovnom izražavanju. Učenik primjećuje osobitosti likovnih materijala i postupaka te ih primjenjuje pri likovnom izražavanju.

OŠ LK B.1.1. Učenik razlikuje likovno i vizualno umjetničko djelo te prepoznaje osobni doživljaj, likovni jezik i tematski sadržaj djela. Učenik povezuje djelo s vlastitim iskustvom i opisuje osobni doživljaj djela. Učenik opisuje:

- materijale i postupke
- likovne elemente i kompozicijska načela
- tematski sadržaj djela (motiv, teme, asocijacije).

OŠ LK B.1.2. Učenik uspoređuje svoj likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te opisuje svoj rad i vlastiti doživljaj stvaranja. Učenik opisuje i uspoređuje likovne ili vizualne radove prema kriterijima: osobnog doživljaja, likovnog jezika, likovnih materijala, tehnika i/ili vizualnih medija, prikaza teme ili motiva te originalnosti i uloženog truda. Učenik prepoznaje poticaj i način na koji je izražen u likovnom ili vizualnom radu. Učenik prepoznaje osobno zadovoljstvo u stvaralačkom procesu.

OŠ LK C.1.2. Učenik povezuje neki aspekt umjetničkog djela s iskustvima iz svakodnevnog života te društvenim kontekstom. Učenik povezuje neki od aspekata umjetničkog djela (likovni, vizualni i tematski sadržaj) s iskustvom iz svakodnevnog života i svoje okoline. Učenik prepoznaje njemu bliske sadržaje kao produkt likovnog i vizualnog izražavanja.

Ishodi drugih predmeta:

PID OŠ C.1.1. Učenik zaključuje o sebi, svojoj ulozi u zajednici i uviđa vrijednosti sebe i drugih.

OŠ HJ A.1.1. Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.

OŠ HJ A.1.2. Učenik sluša jednostavne tekstove, točno izgovara glasove, riječi i rečenice na temelju slušanoga teksta.

Očekivanja međupredmetnih tema:

osr B.1.2. Razvija komunikacijske kompetencije. Aktivno sluša, daje i prima povratne informacije i komunicira u skladu s komunikacijskim pravilima.

osr C.1.4. Razvija nacionalni i kulturni identitet zajedništvom i pripadnošću skupini.

Opisuje običaje i način života u svojoj užoj zajednici.

osr A.2.4. Razvija radne navike. Povezuje učenje sa stjecanjem znanja, vještina i stavova

uku A.1.4. Učenik oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje. Može izraziti što misli i osjeća o nekom problemu, ideji, situaciji koja mu je bliska. Razlikuje svoje mišljenje od mišljenja drugih.

uku B.1.1. Na poticaj i uz pomoć učitelja učenik određuje cilj učenja i odabire pristup učenju. Uz pomoć učitelja:

- procjenjuje težinu zadataka
- može izreći u osnovnim crtama što se u zadatku zahtijeva i što treba znati ili činiti da bi se zadatak uspješno riješio
- razumije da se za rješavanje zadatka ili učenje može koristiti različitim pristupima te pokazuje osnovna znanja o njima

Likovno područje: prostorno oblikovanje – modeliranje i građenje

Likovni pojmovi: modeliranje, građenje, različite površine

Motiv: Moj kutak

Umjetničko djelo: po izboru

Likovni materijali i tehnike: asamblaž

Nastavna sredstva i pomagala: materijali za demonstraciju, materijali za prikazivanje fotografija (računalo, LCD projektor)

Oblici rada: frontalni, individualni

Metode rada u motivaciji: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor

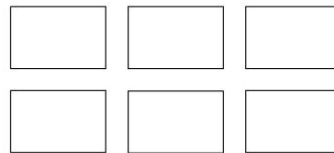
Metode rada u realizaciji praktičnog likovnog zadatka: kombiniranje, variranje, građenje

Načini realizacije praktičnog likovnog rada: prema promatranju, nakon promatranja

PLAN PLOČE

UČENIČKI RADOVI

VIZUALNI PRIKAZI POMOĆU RAČUNALA I PROJEKTORA

Ivan Kožarić (2000.)

Artikulacija nastavnog sata

Vrijeme	Aktivnost – učitelj	Aktivnost – učenik
2 min	<p>Priprema</p> <p>Predstavljam se. Učenike pitam jesu li donijeli stvari iz svakodnevnog života. Što ste donijeli?</p>	<p>Učenici pripremaju svoja sredstva za rad.</p> <p>Učenici odgovaraju na pitanje te nabrajaju što su sve donijeli za daljnji rad.</p>
2 min	<p>Demonstracija likovne tehnike</p> <p>Učenike upoznajem sa tehnikom asamblaž. Govorim im da je to kiparska tehnika koja se razvila iz tehnike kolaža koju su već savladali. Cilj tehnike asamblaža je da se spajaju različiti predmeti svakodnevne uporabe ili njihovi dijelovi te se oblikuje nova umjetnička tvorba. Dajem im primjer asamblaža od školskog pribora.</p>	<p>Učenici prate učiteljičino izlaganje i prate demonstraciju.</p>
15 min	<p>Motivacija</p> <p>Učenicima čitam kratku priču o patuljku Alfonsu: „Danas je patuljak Alfons bio vrlo vrijedan. Pospremio je čitav stan. Sada se odmara u svom dnevnom boravku. Crveni kauč je konačno oslobođen suvišnih stvari. U vazi se nalazi šareno cvijeće. Na polici se smije smeđi medvjedić. Sav se namještaj blista kao novi. Samo je patuljak Alfons sada vrlo prljav. Njegova žuta kapica je puna smeđih mrlja. I njegovo zeleno odijelo je puno mrlja.“</p> <p>Je li vam se svidjela priča o patuljku Alfonsu? Jeste li i vi vrijedni kao on? Je li pospremate svoje igračke nakon igranja? Koliko često čistite svoju sobu? Je li to radite samostalno ili vam roditelji pomognu? Ima li netko da je neuredan? Kako provodite dan nakon škole? Čime se najviše volite igrati? Kako izgleda vaša soba i što vam je najdraže raditi u vašoj sobi? Je li uredna ili neuredna?</p> <p>Učenicima pokazujem reprodukciju iz ateljea</p>	<p>Učenici pažljivo slušaju priču.</p> <p>Učenici odgovaraju na pitanja.</p> <p>Učenici analiziraju</p>

	<p>Ivana Kožarića smještenog u MSU u Zagrebu. Što ova slika za vas predstavlja? Što uočavate na slici? Je li ona za vas uredna ili neuredna?</p> <p>Učenicima govorim kako je nered zapravo subjektivan, za svakoga predstavlja drugačije. Netko previše skuplja svakodnevne stvari koje mu stvaraju nered, a netko od toga napravi umjetničko djelo. Tako je naš umjetnik Ivan Kožarić od svakodnevnih stvari činio umjetnička djela asamblaž tehnikom.</p>	<p>vizualne predloške uz pomoć učitelja. Učenici aktivno sudjeluju u razgovoru, prepričavaju, nabrajaju, opisuju...</p>
2 min	<p>Najava praktičnog likovnog zadatka</p> <p>Danas ćemo tehnikom asamblaž od svakodnevnih stvari koje koristite prezentirati vaš kutak sobe i pričvrstiti ih ljepljivom ili selotejpom u kutiju. Može li netko ponoviti zadatak?</p>	<p>Učenici prate učiteljevu najavu.</p> <p>Netko od učenika ponavlja kako glasi praktični likovni zadatak.</p>
20 min	<p>Realizacija praktičnog likovnog zadatka</p> <p>Obilazim učenike, u slučaju javljanja poteškoća pristupam učeniku (individualizirani pristup). Učeniku po potrebi ponavljam praktični likovni zadatak. Potičem učenike na kreaciju.</p>	<p>Učenici izvode praktični likovni zadatak.</p>
4 min	<p>Vrednovanje</p> <p>Učeničke radove stavljam na klupu ispred ploče. Koji je bio današnji zadatak? Koju likovnu tehniku smo danas koristili? Ukratko opišite kako se radi tom tehnikom. Ima li sličnih radova? Uočavate li koji rad maštovite izvedbe? Gdje je prikazano najviše detalja? Jeste li vi zadovoljni sa svojim radovima?</p>	<p>Učenici sudjeluju u razgovoru i vrednuju svoje radove.</p>

PISANA PRIPREMA ZA NASTAVU LIKOVNE KULTURE – 2. razred

Tema: Osjeti i osjećaji

Podtema: Matoš, moj prijatelj

Ishodi podteme:

LK A.2.1. Učenik likovnim i vizualnim izražavanjem interpretira različite sadržaje. Učenik odgovara likovnim i vizualnim izražavanjem na razne vrste poticaja. Učenik, u stvaralačkome procesu i izražavanju koristi:

- likovni jezik (obavezni pojmovi likovnog jezika i oni za koje učitelj smatra da mu mogu pomoći pri realizaciji ideje u određenom zadatku);
- Iskustvo usmjerenog opažanja;
- izražavanje pokretom, zvukom, glumom koje povezuje s likovnim izražavanjem kroz kreativnu igru;
- doživljaj utemeljen na osjećajima, iskustvu, mislima i informacijama.

LK A.2.2. Učenik demonstrira poznavanje osobitosti različitih likovnih materijala i postupaka tijekom likovnoga izražavanja. Učenik primjećuje osobitosti likovnih materijala i postupaka te ih primjenjuje pri likovnom izražavanju.

LK B.2.1. Učenik opisuje likovno i vizualno umjetničko djelo povezujući osobni doživljaj, likovni jezik i tematski sadržaj djela. Učenik povezuje djelo s vlastitim iskustvom i opisuje osobni doživljaj djela. Učenik opisuje: – materijale i postupke – likovne elemente i kompozicijska načela – tematski sadržaj djela (motiv, teme, asocijacije).

LK B.2.2. Učenik uspoređuje svoj likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te opisuje svoj rad i vlastiti doživljaj stvaranja. Učenik opisuje i uspoređuje likovne ili vizualne radove prema kriterijima: likovnog jezika, likovnih materijala, tehnika i/ili vizualnih medija, prikaza teme ili motiva te originalnosti i uloženog truda. Učenik prepoznaje poticaj i način na koji je to izraženo u likovnom ili vizualnom radu. Učenik prepoznaje osobno zadovoljstvo u stvaralačkome procesu.

LK C.2.2. Učenik povezuje neki umjetničko djelo s iskustvima iz svakodnevnoga života te društvenim kontekstom. Učenik povezuje vizualni ili likovni i tematski sadržaj određenog umjetničkog djela s iskustvom iz svakodnevnog života. Učenik prepoznaje i imenuje različite sadržaje iz svoje okoline kao produkt likovnog/vizualnog izražavanja.

Ishodi drugih predmeta:

PID OŠ A.2.1. Učenik uspoređuje organiziranost u prirodi i objašnjava važnost organiziranosti.

OŠ HJ A.2.1. Učenik razgovara i govori u skladu s temom iz svakodnevnoga života i poštuje pravila uljudnoga ophođenja.

OŠ HJ A.2.5. Učenik upotrebljava i objašnjava riječi, sintagme i rečenice u skladu s komunikacijskom situacijom.

OŠ HJ B.2.1. Učenik izražava svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon slušanja/čitanja književnoga teksta i povezuje ih s vlastitim iskustvom.

Očekivanja međupredmetnih tema:

osr A.1.1. Razvija sliku o sebi.

osr A.1.2. Upravlja emocijama i ponašanjem.

osr A.1.3. Razvija svoje potencijale.

osr A.1.4. Razvija radne navike.

Likovno područje: prostorno oblikovanje – modeliranje i građenje

Likovni pojmovi: kip, kipar

Motiv: Matoš, moj prijatelj

Umjetničko djelo: po izboru

Likovni materijali i tehnike: glinamol

Nastavna sredstva i pomagala: materijali za demonstraciju, materijali za prikazivanje fotografija (računalo, LCD projektor)

Oblici rada: frontalni, individualni

Metode rada u motivaciji: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor

Metode rada u realizaciji praktičnog likovnog zadatka: kombiniranje, variranje, građenje

Načini realizacije praktičnog likovnog rada: prema promatranju, nakon promatranja

PLAN PLOČE

Jedini način da imaš prijatelja je da budeš prijatelj.

UČENIČKI RADOVI

VIZUALNI PRIKAZI POMOĆU RAČUNALA I PROJEKTORA

Ivan Kružić (1972.)

Artikulacija nastavnog sata

Vrijeme	Aktivnost – učitelj	Aktivnost – učenik
2 min	<p>Priprema</p> <p>Predstavljam se. Učenicima govorim da pripreme radna mjesta, oblože klupu zaštitnim papirom ili najlonom.</p> <p>Što ste još trebali donijeti za likovni?</p>	<p>Učenici pripremaju svoja sredstva za rad.</p> <p>Trebali smo donijeti glinamol.</p>
2 min	<p>Demonstracija likovne tehnike</p> <p>Pojašnjavam da se potreban materijal za današnji nastavni sat zove glinamol. To je smjesa za oblikovanje koja se brzo suši. Ako bi se tijekom rada prebrzo sušila, namočiti ćemo ruke u vodu i mokrim je rukama omekšati. Glinamol se oblikuje rukama. Možemo ga stiskati šakom, valjati među rukama ili na podlozi, istanjiti pritiskom ruke. Demonstriram, a učenici ponavljaju postupak za mnom. Pokazujem kako oblikovati geometrijska tijela. Učenici isprobavaju. Gotov rad izrađen glinamolom može samostalno stajati i zovemo ga kip. Osoba koja tako oblikuje predmete naziva se kipar.</p>	<p>Učenici prate učiteljičino izlaganje i prate demonstraciju.</p>
15 min	<p>Motivacija</p> <p>Za početak, učenike upoznajem s pojmom poslovice. Zna li itko što je poslovice? To je kratka rečenica nadahnuta vlastitim iskustvom da bi se prenijele misli pouke ili savjet. Najčešće se prenosi s koljena na koljeno, odnosno usmeno. Kad smo ustanovili što je poslovice pročitam im jednu „Jedini način da imaš prijatelja je da budeš prijatelj“.</p> <p>Ima li ova rečenica pouku ili savjet? Koju/i? Što je za vas prijateljstvo? Imate li najboljeg prijatelja? Kako utješite prijatelja? Kako pomažete prijatelju? Kako provodite vrijeme s prijateljima? Učenicima pokazujem reprodukciju umjetničkog djela Ivana Kožarića Antuna Gustava Matoša, 1973. Učenici opisuju kip. Je li Matoš izgleda usamljeno? Kako bi ga utješili?</p>	<p>Učenici odgovaraju na pitanja.</p> <p>Učenici analiziraju vizualne predloške uz pomoć učitelja. Prepoznaju tehniku kojom je izvedeno djelo.</p>

	<p>Zamislite da je Matoš vaš prijatelj. Učenike upućujem da ćemo danas raditi vlastitu skulpturu Matoša na klupi i sebe uz njega, da ne bude usamljen, a tijekom rada će svatko smisliti o čemu razgovaraju.</p> <p>Također najavljujem da kip koji ćemo modelirati se sastoji od više dijelova različitih veličina masa. Prisjetimo se: kipovi su oblikovane mase u prostoru. Prvo ćemo napraviti dijelove toga kipa. Moramo paziti na odnose veličina. Neki će dijelovi biti veći, a neki manji. Zatim ćemo od tih masa izgraditi kip. Treba paziti na to da kip može stabilno stajati u prostoru, da ne pada. Na kraju možemo štapićem modelirati detalje na površini.</p>	<p>Učenici aktivno sudjeluju u razgovoru, prepričavaju, nabrajaju, opisuju...</p>
2 min	<p>Najava praktičnog likovnog zadatka</p> <p>Danas ćemo modeliranjem od gline oblikovati kip A.G. Matoša i sebe na klupi. Može li netko ponoviti zadatak?</p>	<p>Učenici prate učiteljevu najavu. Netko od učenika ponavlja kako glasi praktični likovni zadatak.</p>
20 min	<p>Realizacija praktičnog likovnog zadatka</p> <p>Obilazim učenike, u slučaju javljanja poteškoća pristupam učeniku (individualizirani pristup). Učeniku po potrebi ponavljam praktični likovni zadatak. Potičem učenike na kreaciju.</p>	<p>Učenici izvode praktični likovni zadatak.</p>
4 min	<p>Vrednovanje</p> <p>Učeničke radove stavljam na klupu ispred ploče. Koji je bio današnji zadatak? Koju likovnu tehniku smo danas koristili? Ima li sličnih radova? Uočavate li koji rad maštovite izvedbe? Gdje je prikazano najviše detalja? Na kojem je radu najvjerodostojnije prikazan čovjek koji sjedi na klupi? Jeste li vi zadovoljni sa svojim radovima? Na kraju, učenici prepričavaju razgovore koje su trebali osmisliti između Matoša i njih.</p>	<p>Učenici sudjeluju u razgovoru i vrednuju svoje radove.</p>

PISANA PRIPREMA ZA NASTAVU LIKOVNE KULTURE – 3. razred

Tema: Prostor u kojem boravim

Podtema: Hodač

Ishodi podteme:

LK A.3.1. Učenik likovnim i vizualnim izražavanjem interpretira različite sadržaje. Učenik, u stvaralačkom procesu i izražavanju koristi:

- likovni jezik (obvezni pojmovi likovnog jezika i oni za koje učitelj smatra da mu mogu pomoći pri realizaciji ideje u određenom zadatku)
- iskustvo usmjerenog opažanja
- doživljaj temeljen na osjećajima, iskustvu, mislima i informacijama
- slobodne asocijacije na temelju poticaja.

LK A.3.2. Učenik demonstrira fine motoričke vještine upotrebom različitih likovnih materijala i postupaka u vlastitom likovnom izražavanju. Učenik istražuje likovne materijale i postupke u svrhu izrade likovnog uratka. Uočava i izražava osobitosti likovnih materijala i postupaka pri njihovoj upotrebi. Demonstrira fine motoričke vještine (preciznost, usredotočenje, koordinacija prstiju i očiju, sitni pokreti).

LK B.3.1. Učenik povezuje likovno i vizualno umjetničko djelo s osobnim doživljajem, likovnim jezikom i tematskim sadržajem djela. Učenik opisuje osobni doživljaj djela i povezuje ga s vlastitim osjećajima, iskustvom i mislima. Učenik opisuje:

- materijale i postupke
- likovne elemente i kompozicijska načela
- tematski sadržaj djela (motiv, teme, asocijacije).

LK B.3.2. Učenik uspoređuje svoj likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te opisuje vlastiti doživljaj stvaranja. Učenik opisuje i uspoređuje likovne ili vizualne radove prema kriterijima: likovnog jezika, likovnih materijala, tehnika i/ili vizualnih medija, prikaza motiva te originalnosti i uloženog truda. Učenik prepoznaje poticaj, osnovnu ideju/poruku te način na koji je to izraženo u likovnom ili vizualnom radu. Učenik prepoznaje da je zadani likovni/vizualni problem moguće riješiti na više (jednakovrijednih) načina. Učenik prepoznaje razinu osobnog zadovoljstva u stvaralačkom procesu.

Ishodi drugih predmeta:

OŠ HJ A.3.1. Učenik razgovara i govori tekstove jednostavne strukture.

OŠ HJ B.3.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.

Očekivanja međupredmetnih tema:

osr A.2.1. Razvija sliku o sebi.

osr A.2.3. Razvija osobne potencijale.

osr A.2.4. Razvija radne navike.

osr B.2.2. Razvija komunikacijske kompetencije

uku A.2.2. Primjena strategija učenja i rješavanje problema

uku A.2.3. Učenik se koristi kreativnošću za oblikovanje svojih ideja i pristupa rješavanju problema.

uku A.2.4. Učenik razlikuje činjenice od mišljenja i sposoban je usporediti različite ideje.

uku B.2.2. Na poticaj učitelja učenik prati svoje učenje i napredovanje tijekom učenja.

uku B.2.4. Na poticaj učitelja, ali i samostalno, učenik samovrednuje proces učenja i svoje rezultate te procjenjuje ostvareni napredak.

ikt C.2.2. Učenik uz učiteljevu pomoć ili samostalno djelotvorno provodi jednostavno pretraživanje informacija u digitalnome okružju.

pod A.2.1. Primjenjuje inovativna i kreativna rješenja.

Likovno područje: prostorno oblikovanje – modeliranje i građenje

Likovni pojmovi: plastička tekstura, površina, proporcije

Motiv: Hodač

Umjetničko djelo: Hodač

Likovni materijali i tehnike: aluminijska folija, žica

Nastavna sredstva i pomagala: materijali za demonstraciju, materijali za prikazivanje fotografija (računalo, LCD projektor)

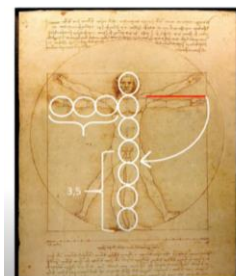
Oblici rada: frontalni, individualni

Metode rada u motivaciji: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor

Metode rada u realizaciji praktičnog likovnog zadatka: kombiniranje, variranje, građenje

Načini realizacije praktičnog likovnog rada: prema promatranju, nakon promatranja

PLAN PLOČE

KANON : skup pravila proporcije

Omjeri

Visina tijela = 7 visine glave

1 : 7

Duljina ruke iznosi 3 visine glave

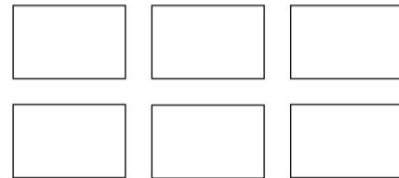
1 : 3

Duljina noge iznosi 3,5 visine glave

1 : 3,5

UČENIČKI RADOVI

VIZUALNI PRIKAZI POMOĆU RAČUNALA I PROJEKTORA

Ivan Kozarić (2010.)

Artikulacija nastavnog sata

Vrijeme	Aktivnost – učitelj	Aktivnost – učenik
2 min	<p>Priprema</p> <p>Predstavljam se. Učenicima govorim da pripreme radna mjesta, oblože klupu zaštitnim papirom ili najlonom. Što ste još trebali donijeti za nastavni sat?</p>	<p>Učenici pripremaju svoja sredstva za rad. Trebali smo donijeti aluminijsku foliju i žicu.</p>
2 min	<p>Demonstracija likovne tehnike</p> <p>Pojašnjavam da se potreban materijal za današnji nastavni sat zove aluminijska folija i žica. Aluminijska folija se može oblikovati rukama utiskivanjem dok ne dobijemo željeni oblik. Možemo je stiskati šakom, valjati među rukama ili na podlozi, istanjiti pritiskom ruke. Demonstriramo, a učenici ponavljaju postupak za nama. Pokazujemo kako oblikovati geometrijska tijela. Učenici isprobavaju. Zatim učenicima demonstriramo rad s žicom. Žica se rukama oblikuje savijanjem i tako dobijemo željene oblike. Učenici ponovno ponavljaju postupak.</p>	<p>Učenici prate učiteljičino izlaganje i prate demonstraciju.</p>
15 min	<p>Motivacija</p> <p>Motivaciju započinjemo tako da u zrak dignem dvije olovke, jednu manju, jednu veću. Postavljam pitanje učenicima „koliko je puta otprilike crvena olovka veća od plave?“. Zatim uzimam pernicu i gumicu i postavljam isto pitanje kako bi učenike potaknula na razmišljanje o proporcijama i omjeru jer će nam to biti potrebno za daljnji rad. Odaberemo jednog učenika ili učenicu da stane pred razred, lagani raskorak i odručenih ruku. Učenike upućujem da ćemo uspoređivati veličine ruku i nogu u odnosu na glavu. Učenicima postavljam pitanje: „Koliko je otprilike puta ruka veća od glave?“ Slušam odgovore, a zatim provjeravamo. Zatim im postavljam isto pitanje u vezi noge, a nadalje cijelog tijela. Prikazujem na prezentaciji fotografiju s prikazanim proporcijama ljudskog tijela. Raspravljamo. Nakon što su učenici istražili proporcije tijela prikazujem im reprodukciju</p>	<p>Učenici odgovaraju na pitanja.</p> <p>Učenici analiziraju vizualne predloške uz pomoć učitelja. Učenici aktivno sudjeluju</p>

	<p>Ivana Kožarića Hodač. Što uočavate na slici? Je li njegova proporcija tijela usklađena s ovom koju smo maloprije naučili? Učenici opisuju kip. Također najavljujem da kip koji ćemo modelirati se sastoji od više različitih veličina masa. Prisjetimo se: kipovi su oblikovane mase u prostoru. Prvo ćemo napraviti dijelove toga kipa. Moramo paziti na odnose veličina. Neki će dijelovi biti veći, a neki manji. Zatim ćemo od tih masa izgraditi kip aluminijskom folijom, a zatim žicom i uspoređivati. Treba paziti na to da kip može stabilno stajati u prostoru, da ne pada.</p>	<p>u razgovoru, prepričavaju, nabrajaju, opisuju...</p>
2 min	<p>Najava praktičnog likovnog zadatka</p> <p>Danas ćemo modeliranjem od aluminijske folije, a potom žice oblikovati kip Hodača. Može li netko ponoviti zadatak?</p>	<p>Učenici prate učiteljevu najavu. Netko od učenika ponavlja kako glasi praktični likovni zadatak.</p>
20 min	<p>Realizacija praktičnog likovnog zadatka</p> <p>Obilazim učenike, u slučaju javljanja poteškoća pristupam učeniku (individualizirani pristup). Učeniku po potrebi ponavljam praktični likovni zadatak. Potičem učenike na kreaciju.</p>	<p>Učenici izvedu praktični likovni zadatak.</p>
4 min	<p>Vrednovanje</p> <p>Učeničke radove stavljam na klupu ispred ploče. Koji je bio današnji zadatak? Koji likovnu tehniku smo danas koristili? Po čemu se razlikuje kip od aluminijske folije i žice? Kojom tehnikom vam je bilo lakše modelirati? Kakva je masa kipa od aluminijske folije, a kakva od žice? Ima li sličnih radova? Na kojem je radu najrealnije prikazana proporcija čovjeka? Jeste li vi zadovoljni sa svojim radovima?</p>	<p>Učenici sudjeluju u razgovoru i vrednuju svoje radove.</p>

PISANA PRIPREMA ZA NASTAVU LIKOVNE KULTURE – 4. razred

Tema: Crte prema značenju

Podtema: Portret

Ishodi podteme:

OŠ LK A.4.1. Učenik likovnim i vizualnim izražavanjem interpretiraju različite sadržaje.

Učenik, u stvaralačkom procesu i izražavanju koristi:

- likovni jezik
- iskustvo usmjerenog opažanja
- doživljaj temeljen na osjećajima, iskustvu, mislima i informacijama.
- slobodne asocijacije te razlikuje doslovne (stereotipe i šablone) i udaljene slobodne asocijacije (originalna rješenja i ideje).

OŠ LK A.4.2. Učenik demonstrira fine motoričke vještine upotrebom različitih likovnih materijala i postupaka u vlastitome likovnom istraživanju. Učenik istražuje likovne materijale i postupke u svrhu izrade likovnog uratka. Uočava i izražava osobitosti likovnih materijala i postupaka pri njihovoj upotrebi. Demonstrira fine motoričke vještine (preciznost, usredotočenje, koordinaciju prstiju i očiju, sitne pokrete).

LK B.4.1. Učenik analizira likovno i vizualno umjetničko djelo povezujući osobni doživljaj, likovni jezik i tematski sadržaj djela. Učenik opisuje osobni doživljaj djela i povezuje ga s vlastitim osjećajima, iskustvom i mislima. Učenik opisuje:

- materijale i postupke
- likovne elemente i kompozicijska načela
- tematski sadržaj djela (motiv, teme, asocijacije).

LK B.4.2. Učenik opisuje i uspoređuje svoj likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te opisuje svoj rad i vlastiti doživljaj stvaranja. Učenik opisuje i uspoređuje likovne ili vizualne radove prema kriterijima: osobnog doživljaja, likovnog jezika, likovnih materijala, tehnika i/ili vizualnih medija, prikaza teme ili motiva te originalnosti i uloženog truda. Učenik prepoznaje poticaj i način na koji je izražen u likovnom ili vizualnom radu. Učenik prepoznaje osobno zadovoljstvo u stvaralačkom procesu.

Ishodi drugih predmeta:

PID OŠ A.4.1. Učenik zaključuje o organiziranosti prirode.

HJ OŠ A.4.1. Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.

MAT OŠ C.4.2. Crta i razlikuje ravne i zakrivljene crte.

Očekivanja međupredmetnih tema:

osr A.2.1. Razvija sliku o sebi.

osr A.2.2. Upravlja emocijama i ponašanjem.

osr A.2.3. Razvija osobne potencijale

osr A.2.4. Razvija radne navike.

Likovno područje: oblikovanje na plohi – crtanje

Likovni pojmovi: crte prema značenju, toku i karakteru, tonska modelacija, kontrast svijetlo – tamno, sjenčanje

Motiv: portret

Umjetničko djelo: Portret Ive Dulčića

Likovni materijali i tehnike: olovka

Nastavna sredstva i pomagala: materijali za demonstraciju, materijali za prikazivanje fotografija (računalo, LCD projektor)

Oblici rada: frontalni, individualni

Metode rada u motivaciji: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor

Metode rada u realizaciji praktičnog likovnog zadatka: kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje

Načini realizacije praktičnog likovnog rada: prema promatranju

PLAN PLOČE

UČENIČKI RADOVI

VIZUALNI PRIKAZI POMOĆU RAČUNALA I PROJEKTORA

Ivan Kožarić (1947.) / Ivan Kožarić (1945.)

Artikulacija nastavnog sata

Vrijeme	Aktivnost – učitelj	Aktivnost – učenik
2 min	<p>Priprema</p> <p>Predstavljam se. Učenicima govorim da izvade bijeli glatki papir i pripreme svoja radna mjesta.</p>	Učenici pripremaju svoja sredstva za rad.
2 min	<p>Demonstracija likovne tehnike</p> <p>Učenicima dijelim dodatni papir te im objašnjavam kako olovkom nastaju sjene. Govorim im kako možemo dobiti tamnije i svjetlije tonove te pokazujem na ploči dok oni crtaju po papirima. Objasnjavam im kako sve ovisi o gustoći crta, ali i da je jako važan sam pritisak olovke. Kontrolu traga vršimo različitim jačinama pritiska (jači pritisak - tamniji ton), i kutem polegnutosti olovke (okomitiji, uspravniji kut - tanja, oštrija crta, polegnutiji kut - ploha).</p>	Učenici prate učiteljičino izlaganje i prate demonstraciju.
15 min	<p>Motivacija</p> <p>Ponavljamo sadržaje vezane za crte po toku i karakteru igrom. Prije sata sam na papiriće nacrtala nekoliko crta različitih po toku i karakteru i postavljam ih na ploču i ispisala samo kod kuće na papiriće one riječi koje odgovaraju toku i karakteru crta: ravna, isprekidana, zakrivljena, izlomljena, debela ravna, tanka ravna, duga zakrivljena, kratka zakrivljena itd. i stavila ih u vrećicu. Prozivam nekoliko učenika, jednoga po jednoga, i svakoga upućujem na izvlačenje jednoga papirića iz vrećice. Učenik/učenica izvlači papirić iz vrećica, čita što piše na papiriću i zatim pronalazi takvu crtu koja je nacrtana na ploči. Tražili smo crte koje su različite po toku i po karakteru. Po toku mogu biti ravne, zakrivljene i izlomljene. Po karakteru mogu biti tanke, debele, duge, kratke, oštre, neoštre, guste, prozirne, jednolične, nejednolične, pune i isprekidane. Učenicima pokazujem reprodukciju umjetničkog djela <i>Ivana Kožarića Brigadir, 1947</i>. Što uočavate na slici? Zašto mu se vidi samo jedna strana lica? Iako mu se vidi samo jedna strana možete li pretpostaviti kako mu izgleda ostatak lica?</p>	<p>Učenici igraju igru i aktivno sudjeluju.</p> <p>Učenici odgovaraju na pitanja.</p>

	<p>Kojom je tehnikom umjetnik crtao? Koje crte prepoznajemo na djelu? Učenicima zatim pokazujem reprodukciju umjetničkog djela Ivana Kožarića Portret Ive Dulčića, 1945. Kako je portret nastao? Možemo li prepoznati osobu na njemu, je li mlada, starija? Kako bismo mogli sve ove svijetle i tamne dijelove na skulpturi prikazati olovkom?</p>	<p>Učenici aktivno sudjeluju u razgovoru, prepričavaju, nabrajaju, opisuju...</p>
2 min	<p>Najava praktičnog likovnog zadatka</p> <p>Danas ćemo po ovoj fotografiji (kiparski Portret Ive Dulčića) nacrtati portret sjenčanjem kao što smo vidjeli na prošlom primjeru (Brigadir). Pritom ćemo koristiti crte po toku i karakteru. Može li netko ponoviti zadatak?</p>	<p>Učenici prate učiteljevu najavu.</p> <p>Netko od učenika ponavlja kako glasi praktični likovni zadatak.</p>
20 min	<p>Realizacija praktičnog likovnog zadatka</p> <p>Obilazim učenike, u slučaju javljanja poteškoća pristupam učeniku (individualizirani pristup). Učeniku po potrebi ponavljam praktični likovni zadatak. Potičem učenike na kreaciju.</p>	<p>Učenici izvode praktični likovni zadatak.</p>
4 min	<p>Vrednovanje</p> <p>Učeničke radove stavljam na ploču. Koji je bio današnji zadatak? Koju likovnu tehniku smo danas koristili? Gdje se najbolje ostvaren kontrast svjetla i sjene? Gdje se najviše uočavaju crte po toku i karakteru? Jeste li vi zadovoljni sa svojim radovima?</p>	<p>Učenici sudjeluju u razgovoru i vrednuju svoje radove.</p>